

תדש TAMUZ תאש
ROŠ CHODEŠ AV

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

MARC CHAGALL: RÁJ – ZELENÝ OSEL, 1960.

MAĎARSKÝ VLAK SE ZLATEM

Na základě rozhodnutí o skupinovém vypořádání pro maďarské Židy, oběti nacismu, jež souvisí s kompenzací za majetek uloupený maďarským Židům v době šoa (kauza maďarský zlatý vlak, viz Rch 6/2005), vyplácí vláda USA pro tyto oběti 21 milionů USD, které budou použity jako pomoc pro sociálně potřebné maďarské židovské oběti nacistické perzekuce.

„Program pomoci v nouzi“ bude realizován stockholmskou židovskou obcí ve spolupráci s provozovateli sociálních služeb na celém světě. Program je definován organizací Claims Conference jako sociální podpora na léky, zdravotní pomůcky apod. Federace židovských obcí v ČR se ve spolupráci s Ústředním svazem ŽNO na Slovensku snaží o korektní přístup Claims Conference, Maďarské poradní komise i stockholmské židovské obce.

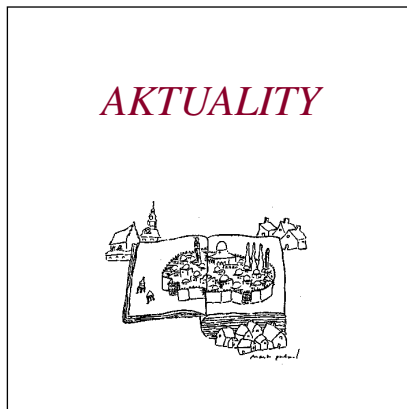
Kdo má na pomoc v nouzi nárok? Příjemci pomoci z programu „Maďarský vlak se zlatem“ jsou definováni jako „sociálně slabší oběti maďarského nacismu, které se narodily před 8. květnem 1945 a žily na území Maďarska v hranicích z r. 1944, a to v letech 1939 až 1945“. Hranice z r. 1944 zahrnovaly rozsáhlé území včetně částí jižního Slovenska, Podkarpatské Rusi (dříve součást Československa), severní Transylvánie (dříve Rumunsko) a oblast Bačka v Jugoslávii. Na území Maďarska ohraničeném hranicemi z r. 1944 se nacházely např. lokality Nové Zámky, Segedín, Komárno, Košice, Levice, Lučenec, Užhorod, Miškolc či Mukačevo.

Pro Českou republiku požaduje Claims Conference, aby roční příjem oprávněného žadatele nepřesahoval 3360 USD (1 osoba) a 6500 USD (2 osoby) a ve Slovenské republice 4000 USD (1 osoba) a 7600 USD (2 osoby) ročně. (Budou se ovšem zvažovat i životní náklady v poměru k příjmu. Jestliže příjem, i když přesahuje částky uvedené shora, nepokrývá základní životní potřeby, žádost o pomoc může být posouzena.)

Důvody, pro které může být pomoc poskytnuta, zahrnují např. neschopnost zaplatit nájemné, jež by mohla zapříčinit vypovězení z bytu; nouzové umístění žadatele; nutná lékařská pomoc, nehrazená ze státního pojišťovacího programu; některé zdravotnické potřeby, jako jsou invalidní kolečková křesla, speciální zařízení a postele, naslouchadla atd., léky, finanční pomoc při hrozbě odpojení topení, vody, plynu a el. energie, zimní oblečení, nouzová pomoc při zajištění stravy.

Požadované dokumenty: Žádost má obsahovat dokumenty potvrzující výši příjmu a majetku; pokud nejsou poskytnuty, navštíví žadatele místní sociální pracovník, aby odhadl potřeby žadatele. Žadatel musí poskytnout základní informace (tj. kde se narodil, kde pobýval v době holocaustu) za účelem doložení svého statusu jako maďarského přeživšího. Žadatel musí též poskytnout dokumentaci, která by potvrdila jeho potřebu nouzové výpomoci, např. dopis od ošetřujícího lékaře o jeho zdravotním stavu, výpověď z bytu, účty z lékárny atd.

Pokud se domníváte, že máte na zmíněnou pomoc nárok, zaregistrujte se (pokud jste to dosud neučinili) laskavě v kanceláři sociálního oddělení ŽO Praha na tel. č. 224 800 812; nebo

v sekretariátu FŽO (Alena Ortenová, III. patro, tel. 224 800 824). Obdržíte podrobný dotazník a informace, jak s ním dále nakládat. FŽO

MAĎARSKÉ ODŠKODNĚNÍ

V Maďarské republice byl přijat zákon č. XLVII/2006 a k němu prováděcí vyhláška 67/2006, podle nichž je možné uplatnit nárok na odškodnění za ztrátu svobody vězněním, nucenou službou v maďarské armádě nebo za ztrátu života v důsledku rasových zákonů v období 27. 6. 1941 – 9. 5. 1945. Týká se lidí, kteří v období od 2. 11. 1938 do 9. 5. 1945 měli trvalé bydliště na území tehdejšího Maďarska a přežili holocaust na území pod maďarskou jurisdikcí nebo odtud byli deportováni nebo vězněni v důsledku maďarských rasových zákonů.

Tato možnost se vztahuje na všechny oprávněné osoby, které v r. 1995, době původní platnosti zákona o odškodnění, svůj nárok z nějakých důvodů neuplatnily (např. pro nedostatek potřebných dokumentů) nebo jej uplatnily (v případě odškodnění za ztrátu života) a dostaly jen částečnou kompenzaci (viz dále).

1. Odškodnění za omezení osobní svobody, věznění, deportaci či nucenou pracovní službu v armádě se poskytuje podle přání žadatele: buď ve formě jednorázového poskytnutí peněžních papírů, nebo jako doživotní renta. Tento nárok může uplatnit jen přímo poškozená osoba nebo její manžel či manželka (ne již děti!).

2. Odškodnění za ztrátu života v důsledku perzekuce mohou nárokovat zákonní dědici zemřelého (tj. manžel, manželka a děti). Její výše je 400 tisíc maďarských forintů a vyplácí se v hotovosti. (Ti, kdo již dostali jako odškodnění po zemřelé osobě 30 tisíc forintů, by se měli přihlásit znovu a nárokovat doplňující částku.)

Nárok je možné uplatnit do 31. července 2006, po tomto termínu možnost uplatnit nárok zaniká.

Žádosti o uplatnění nároku nebo obnovu odškodnění se podávají za každou odškodňovanou osobu na zvláštním formuláři, který je dostupný na webové stránce www.karpotlas.hu. Pokud je oprávněných osob-dědiců více, každý si uplatňuje svou adekvátní část děděného nároku na zvláštním formuláři.

V případě, že nárok byl uplatněný v původní lhůtě (1995), ale posuzování žádosti nebylo právoplatně ukončené, pro obnovení řízení je třeba podat nově vyplněnou žádost. Jestliže někdo podává žádost o odškodnění za ztrátu více ro-

dinných příslušníků, za každého se vyplňuje zvláštní žádost. K žádostem je nutné připojit všechny dostupné důkazní listiny a dokumenty, které potvrzují okolnosti a opodstatnění nároku (repatriční průkaz, potvrzení o pobytu v táborech např. od střediska MČK v Arolsen, úmrtní list, rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého apod.). Pokud by získání takového dokladu naráželo na neúměrné či nepřekonatelné překážky, je ve výjimečných případech možné ho nahradit místopřísežným prohlášením svědka. Důkazní břemeno je v každém případě na straně žadatele. (Výjimkou je případ, kdy žadatel v předchozím řízení dokumenty už poskytl.)

Žádosti a doklady posílejte na adresu: **Központi Igazságügyi Hivatal, Kárpótlási Főosztály, 1519 Budapest, Pf. 46**. V případě osobního odevzdávání žádostí je sídlo úřadu na adrese 1116 BUDAPEST, Hauszmann A. u. 1.

Pokud žádost odevzdává někdo jiný než žadatel, musí mít notářsky ověřené a do maďarštiny přeložené zplnomocnění. Příslušné orgány Maďarské republiky mají pro rozhodování žádostí stanovený termín šest měsíců, který lze v mimořádně složitých případech prodloužit o další tři měsíce. Upozornění: Neposílejte originály dokumentů, žádosti s doklady se nevracejí žadatelům. Bližší informace na www.karpotlas.hu. Informace též v kanceláři FŽO, 224 800 824. FŽO

NEKLIDNÉ DĚJINY

Občanské sdružení Kulturbrücke (Kulturní mosty) Fratres v Dolním Rakousku, hned za hranicemi u moravských Slavonic, pořádá ve dnech 22. a 23. července 2006 na svém statku-dvoře ve Fratres volně přístupné sympozium s názvem „Eine ruhelose Geschichte“ (v překladu snad nejlépe Neklidné dějiny). Hlavním tématem je historie Židů v oblasti Waldviertelu v Dolním Rakousku a na jižní Moravě. Součástí multikulturního programu budou výtvarné výstavy, přednášky předních rakouských odborníků, scénická čtení, koncert klezmerové hudby a prohlídka několika židovských hřbitovů v okolí Slavonic. Více informací na www.museumhumannum.com/Kultur.htm/. JK

OBSAH:

- Staronový Hagibor 3**
- Sidry na tento měsíc 4–5**
- Rozhovor s klarinetistou Davidem Krakauerem 6–7**
- Zemřel Viktor Fischl 8–9**
- Cyrille Fleischman Rozloučení s panem Trouville 10–11**
- Svitky a jejich osudy 12–13**
- O tureckém filmu Údolí vlků 14**
- Ještě k novému antisemitismu 15**
- Osvětím – 1270 až současnost 16**
- Za Jánom Langošom 17**
- Média: Waldheim ve skřini 18**
- Izrael: Pod tlakem mínění 19**
- Kulturní pořady 21**
- Zprávy, informace 22**
- Zprávy z obcí 23**

Dne 15. června byl slavnostně položen základní kámen ke stavbě seniorského domova sociální péče na pražském Hagiboru. Židovská obec v Praze tak učinila další krok k uskutečnění jednoho ze svých největších a nejnákladnějších projektů po roce 1989, jenž zahrnuje rekonstrukci stávající budovy bývalého starobince, velkorýse přístavby, úpravy parku apod. (o tom více viz Rch 2/2005).

Začíná se tak nová kapitola v historii místa, které je už více než sto let svázáno s životem pražských Židů dokonce natolik, že se to odrazilo – a to je v Česku ojedinělý jev – v jeho pojmenování. To je dobrý důvod připomenout si nejdůležitější momenty historie této pražské židovské periferie.

NADACE

Začalo to v dubnu 1888, kdy se reprezentace pražské židovské obce rozhodla zřídit nadaci pro podporu nemajetných nemocných. V roce 1906 (tehdy činilo základní jmění nadace přes 160 000 korun) se ustavil výbor pro zřízení chorobince, jemuž se podařilo získat pozemky pod Novým židovským hřbitovem ve Strašnicích v celkové rozloze 36 000 m², z čehož na budovu ústavu připadlo 1000 m², zbytek na ovocnou a zelenářskou zahradu a sad. Stavbu projektoval pražský architekt Kafka, provedl ji stavitel Schlosser z Plzně, celkové náklady činily 170 000 korun. Ústav byl otevřen před 95 lety, 11. května 1911. V tu dobu tu žilo 16 chovanců; jejich počet se postupně zvyšoval až na 67 v roce 1935. Náklady na provoz nesla židovská obec vnitřní Prahy.

Podle líčení z poloviny 30. let připomínal ústav na pohled spíše sanatorium. „Oddělen mříží od třídy maršála Foche vítá návštěvníka pěkným libosadem a několika záhony. V ovocném sadu sedí chovanci na lavičkách, čtou, besedují nebo se procházejí na čerstvém vzduchu. Prostorová zahrada se táhne terasovitě až k silnici podél Nového židovského hřbitova. Pobyt v přírodě prospívá starým i nemocným, kteří se mohou od dubna až do září zdržovat v krásné přírodě. V zimním období se mohou pohybovat volně ve světlých a vzduš-

ných chodbách, které jsou vytápěny ústředním topením.“

Ve vestibulu chorobince (později starobince) byly osazeny dvě mramorové desky se jmény zakladatelů a hlavních donátorů, mezi nimiž na předních místech stála jména Mořice a Arnošky Hahnových, kteří navíc r. 1913 odkázali ústavu ještě sumu 120 000 korun, Mořice Glaubera, Filipa

STARONOVÝ HAGIBOR

Dramatických sto let jednoho židovského místa v Praze

Thorsche, Seligmana Elboga a nadace Marka a Anny Bondioových, založené MUDr. Šalamounem Bondim. V mezipatře budovy byla umístěna kancelář, společná jídelna, modlitebna pro 60 až 70 osob, v patrech lékařská ordinace, pokoj sester a koupelny, v suterénu prádelny, kotelna,

Budova Hagiboru na začátku 20. století. Foto archiv.

místnosti pro zaměstnance apod. Chovanci bydleli ve 24 pokojích s ústředním topením, každý měl svou postel a zvláštní skříň, pro „obveselení a poučení“ měli k dispozici rádio a dobře vybavenou knihovnu, dvakrát až třikrát do roka se o svátcích Simchat Tóra nebo Purim pořádaly slavnostní svačiny. Jako lékařský poradce v ústavu působil dlouhá léta MUDr. Alois Steindler, dohled nad ústavem prováděla komise pražské židovské obce prostřednictvím svých inspektorů.

SPORTOVNÍ KLUB

Své jméno získal starobinec a jeho pozemky o něco později podle sousedního areálu nejznámějšího židovského sportovního klubu v Čechách *Hagibor–Praha*, který tu sídlil od roku 1927 (*hagibor* – hebr. hrdina). Vznikl však mnohem dříve, v prosinci 1914, z tělovýchovného oddílu socialistic-

kých sionistů *Poale Cion*. Klub se skládal z několika sportovních oddílů, z nichž nejvýznamnější byly lehkootletický, fotbalový a plavecký. Ve srovnání s makabejským hnutím se Hagibor soustředil více na sport a společenský život, ideově a národní aktivity v něm nehrály hlavní roli. Vedle sportovní činnosti pořádal také letní tábory pro mládež, kulturní a společenské akce: např.

ochotnická představení a hlavně reprezentační plesy, které bývaly velkou událostí pro celou židovskou obec.

Fotbalový klub Hagiboru založila parta studentů, kteří spolu hrávali již za 1. světové války. Sekce zažila největší rozmach na počátku 20. let, kdy se ustavilo profesionální mužstvo, dorostenci měli 5 až 6 týmů. V roce 1926 přišel klub o možnost trénovat na hřišti Sparty, ale s pomocí poslanců Židovské strany Ludvíka Singera, Angela Goldsteina

a pražského radního Františka Friedmanna se podařilo shromáždit prostředky na výstavbu nového sportovního areálu. Byl pronajat pozemek podél třídy maršála Foche (dnes Vinohradská) s tím, že se tu postaví stadion s fotbalovým hřištěm, lehkootletickou dráhou a klubovnou. Stadion byl slavnostně otevřen Dnem mladých (*Jom hanoar*) v roce 1927 a brzy se stal důležitým centrem sportovního života pražské židovské mládeže.

Také plavecká sekce dosáhla významných úspěchů již ve 20. letech, kdy měla téměř 1000 členů: tak např. v roce 1928 byli do čs. reprezentace na OH v Amsterdamu nominováni Kurt Epstein, František Schulz, Pavel Steiner, Julius Baláš a František Getreuer, držitel 25 čs. plaveckých rekordů. Všichni jmenovaní byli rovněž členy týmu vodního póla, který čtyřikrát získal mistrovský titul ČSR. V roce 1933 plavecká sekce založila vlastní *Židovský plavecký klub Hagibor*.

Lehkootletická sekce vznikla v roce 1917. Její někteří členové se stali československými rekordmanky, za Hagibor startovali mj. vynikající běžci Andrej Engel a Oskar Hekš, kteří se účastnili OH v Los Angeles (1932). Ženské družstvo patřilo ve 30. letech k nejlepším v republice.

(dokončení na str. 11)

KORACH (4M 16,1 – 18,32)

„A vzal Korach ...“ (4M 16,1). Je spor kladným, nebo záporným jevem? Základním židovským ideálem je přece soulad, vždyť se i zdravíme slovem, jež hebrejsky znamená mír (šalom). Člověk by tedy očekával, že naše klasické texty budou spory zásadně odmítat. Jenže Mišna v traktátu Avot (Výroky otců 5,20) rozlišuje mezi dvěma typy sporů: „Co je to za spor, který byl veden ve jménu nebes? – to je spor Hilela a Šamaje. A ten, který nebyl veden ve jménu nebes? – je spor Koracha a celé jeho tlupy.“ „Ten spor, který je veden ve jménu nebes, bude mít trvalý význam, avšak ten spor, který není veden ve jménu nebes, skončí bez účinku.“ Je problematické pochopit klady přisuzované „sporu ve jménu nebes“, a navíc je těžké porozumět tomu, proč Mišna odkazuje k jednomu druhu sporu jako nesváru Hilela a Šamaje, dvou protivníků, a ke druhému jako sporu Koracha a jeho tlupy, když by bylo přesnější říci sporu mezi Korachem a Mojžíšem.

Domnívám se, že odpověď na naše otázky spočívá ve dvou uznávaných definicích hebrejského slova pro spor, machloket: znamená to rozdělovat (lehalek), nebo činit rozdíly (la'asot hiluk)? Provádět oddělení, nebo rozlišení? Zatímco první výraz naznačuje nepřekonatelný rozpor, v němž jeden názor vylučuje jiný, druhý výraz navrhuje zkoumání obou názorů, aby bylo možné je pochopit, a možná i proto, aby se nakonec dospělo k syntéze obou stanovisek.

Když k problému přistupujeme takto, jeví se Rašiho komentář k úvodním slovům čtení na tento týden zcela jasný: „Přesel na druhou stranu, aby se oddělil ze středu našeho společenství.“ Korach učinil rozdělení mezi sebou a Mojžíšem, a proto traktát Avot definuje jeho svár jako spor Koracha a jeho kohorty. Korach se zajímal jen o to, jak zničit Mojžíšovu stranu, nikoli o to, jak ji pochopit. Naproti tomu když Talmud (B. T. Eruvin 13b) popisuje spory mezi Hilelem a Šamajem, soudí, že: „...ty i ony (obě školy) jsou slovy živoucího Boha. Je-li to tak, proč normativní zákon rozhodl v souladu se školou Hilelovou? Protože je příjemná a vstřícná, vždy učí svůj názor spolu s názorem školy Šamajovy, a dokonce cituje stanovisko Šamaje dřív než své vlastní.“

Podle tohoto názoru, že „ty i ony“ (protichůdné názory) jsou slova živoucího Boha, Všemohoucí původně a úmyslně ponechal spoustu problémů v ústní tradici

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Markéta Cudlínová, studie k „Putování“, kresba, 2006.

nevyřešených proto, aby umožnil různě výklady, z nichž každý může být z perspektivy Hospodina správný. Mišna v traktátu Edujot učí, že důvod, proč naše ústní tradice zaznamenává jak názory většiny, tak menšiny, spočívá v tom, že Sanhedrin (Nejvyšší židovský soud), který zasedá později, může pozměnit názory Sanhedrinu, který zasedal před ním. Může to učinit, i když počtem ani moudrostí předešlý soud nepřevyšuje, jen proto, že byly zaznamenány i názory menšiny. Jimi tento Sanhedrin argumentuje, když revokuje dřívější rozsudek.

Ve světě halachy se názory menšiny nikdy nezahazují – jsou součástí nábožensko-právní krajiny a v jiné době a v jiných situacích se mohou stát normativním základem většiny.

Základní úcta k názorové různosti je patrná v další mišně (B. T. Sanhedrin, kapitola 4, 37a), jež spatřuje velikost Hospodina v různosti mezi lidmi a jejich názory. „Na rozdíl od člověka, který razí mince podle jednoho vzoru a všechny jsou přesně stejné, Svätý, budiž pozehnán, stvořil každého člověka k podobě Adama, a přece nenajdete jednoho, který by se úplně podobal jinému! ... A jako se liší lidské formy, tak se různí i jejich názory.“

MATOT MASEJ (4M 30,2 – 36,13)

Čtvrtá biblická kniha Bemidbar (Numeri) je bezesporu nejdramatičtější částí Starého zákona.

Ale pak se dostaneme k neuvěřitelně nudným, opakujícím se veršům, které pečlivě a podrobně zaznamenávají každou ze čtyřiceti dvou zastávek, které sloužily Izraelitům jako dočasné tábory při čtyřicetiletých putováních pouští (4M 33,5–49). A aby toho nebylo dost – každé místo je zmíněno dvakrát, jednou jako cíl cesty, podruhé jako místo, z něhož se Izraelité vydávají dál. Hospodin Mojžíšovi zvlášť přikazuje, aby zapsal podrobně místa, odkud vycházejí (4M 33,1–2). Jaké poučení můžeme čerpat z nesourodého seznamu místních názvů?

Nachmanides ve svém komentáři cituje názory Rašiho a Maimonida a pak říká: „Předlouhý popis putování byl přímo příkazem Božím, buď z důvodů dříve uvedených, nebo za účelem tajemství, které jsme ještě neodhalili.“ „Tajemství“ naznačuje cosi ezoterického i závažného; já bych řekl, že to klopotné opakování znamená tajemství židovského přežití během naší dlouhé a kruté zkušenosti v diaspoře.

Celý oddíl, jenž zaznamenává cestu, začíná takto: „A napsal Mojžíš jejich východiště (mosehem l' masehem) k jejich cestám na rozkaz Hospodinův a to jsou jejich cesty podle jejich východišť (masehem l' mochem)“ (4M 33,2). Hebrejské slovo moca (jako v mochem) znamená počáteční místo, startovní bod; lamed „l“ značí směr, účel, což dává větě ten význam, že Mojžíšovi bylo přikázáno, aby zaznamenal každé místo, z něhož vyšli, proto aby se dostali do další destinace. Cestovali z původního místa A, aby došli do místa B. Ale co znamená konec verše (masehem l' mochem)? Vždyť přece nešli zpět? Proč zakončovat verš formulací, která je opakem jeho začátku?

Základem naší národní historie je stále směřování k zaslíbené zemi, k vykoupení. Není to tedy bezcílné toulání se; je řízeno kompasem, ukazujícím k jasnému cíli. Směr nám byl dán na úsvitu našich dějin v Hebronu, při smlouvě mezi kusy, v Jeruzalémě, při obětování Izáka a na Sinaji s Božím zjevením. Naše startovní body jsou také našimi cíli, body návratu.

Když spisovatel Agnon přebíral Nobelovu cenu, ptali se ho, kde se narodil, a on odpověděl, že v Jeruzalémě. Ale každý přece ví, že jste se narodil v Bučači, podivil se reportér. Agnon ho opravil: „Narodil jsem se v Jeruzalémě před více než 3000

lety. To je můj původ. Bučač v Haliči je jen jedna ze zastávek v životním putování. Ale můj skutečný původ – počátek, který je základem konečného cíle, byl a je Jeruzalém.“

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila am.)

MĚSÍC TAMUZ

Název měsíce tamuz pochází z Babylonu, kde byl původně jménem jednoho z bůžků spojeného se sluncem a horkem, který je dokonce zmíněn v Tanachu (Jechezkel 8, 14): *seděly tam ženy a přiváděly Tamuze k pláči. Všichni pocítujeme silici horko dlouhých dnů a zcela přirozeně je pro nás léto spojeno s volnem a odpočinkem, prázdninami pro žáky a studenty vzdělávacích institucí, od školky po univerzitu.*

V midraších je slunce často zmiňováno jako metafora vládce fyzického světa, v souvislosti s vládou císařů a vůdců, kteří vládli velké části světa. Přirovnání je to většinou negativní a vyplývá z něj, že součástí mnoha náboženství bylo uctívání slunce proto, že bylo chápáno jako nej-mocnější bytost světa, což způsobovalo zapominání na Boha metafyzického.

V židovské tradici je většina těchto dní charakterizována jako dny smutku a zkázy, především dny mezi 17. tamuzem a 9. avem, nazývané „Tři týdny“. V tomto období došlo k mnoha událostem představujícím konec židovské samosprávy v Erec Jisrael a zničení Jeruzaléma. Pražský Maharal vysvětluje v knize *Necach Jisrael*, že pět nešťastných událostí, k nimž došlo v tamuzu, představuje počátek zlého období, na rozdíl od událostí měsíce av, které jsou zkázou hmatatelnou a konečnou. Z toho se učíme důležitý princip – zlem není jen konečná zkáza, zlo začíná a definuje se už v událostech, ke kterým dochází předtím a které jsou příčinou, že v budoucnu zlo ještě zesílí. Mnohokrát si sami říkáme (a říkali si to i naši předci v průběhu historie...): „To, co se děje, je sice zlé a smutné, ale budme rádi, že není hůř.“ A v tom děláme chybu – protože zlé, záporné věci lze zastavit a lze jim zamezit už v jejich počátku, každý průtah je nadbytečný a jen způsobuje, že zlo je stále silnější, skutečnější, a nakonec všudypřítomné.

Kolem nás není málo záporných věcí, které lze přemoci. Nestavějme se příliš shovívavě k negativním jevům, které jsou příčinou šíření nepřátelské a agresivní emoce vůči jiným. Navíc i každý z nás má v sobě nějaké negativní sklony a za sebou ne zcela dokonalé jednání.

Je na nás, abychom si stále připomínali: zlo je možné přemoci už v jeho počátku.

RAV MENACHEM KALCHHEIM

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – červenec 2006

Staronová synagoga

26. 6.	pondělí	1. den Roš chodeš tamuz	
27. 6.	úterý	2. den Roš chodeš tamuz	
30. 6.	pátek	začátek šabatu	20.57 hodin
1. 7.	sobota	KORACH 4M 16,1–18,32 hf: 1 S 11,14–12,22 Perik 5 mincha 20.45 hodin konec šabatu	22.24 hodin
7. 7.	pátek	začátek šabatu	20.55 hodin
8. 7.	sobota	CHUKAT-BALAK 4M 19,1–25,9 hf: Mi 5,6–6,8 Perik 6 mincha 20.40 hodin konec šabatu	22.19 hodin
13. 7.	čtvrtek	půst 17. tamuz	2.24–21.51 hodin
14. 7.	pátek	začátek šabatu	20.50 hodin
15. 7.	sobota	PINCHAS 4M 25,10–20,1 hf: Jr 1,1–2,3 Perik 1 mincha 20.35 hodin konec šabatu	22.12 hodin
21. 7.	pátek	začátek šabatu	20.42 hodin
22. 7.	sobota	MATOT-MASEJ 4M 30,2–26,13 hf: Jr 2,4–28; 3,4–4,1–2 Perik 2 mincha 20.25 hodin konec šabatu	22.02 hodin
26. 7.	středa	Roš chodeš av	
28. 7.	pátek	začátek šabatu	20.33 hodin
29. 7.	sobota	DEVARIM 5M 1,1–22 hf: Iz 1,1–27 Perik 3 mincha 20.15 hodin konec šabatu	21.50 hodin

V sobotu ráno a o svátcích bohoslužba od 9.00 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.00 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin,
maariv (večerní modlitba) 19.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

V sobotu ráno bohoslužba od 9.00 hodin.
Od 9. 6. a další pátky v létě se večerní bohoslužby nekonají.

Španělská synagoga

(Bejt Praha)
Každý pátek kabalat šabat v 19.00 hodin.

CHCI, ABY NÁŠ SVĚT BYL ZAJÍMAVEJ

Rozhovor s klezmerovým klarinetistou Davidem Krakauerem

V rámci festivalu Respect, který se letos konal již podáváté a do Prahy vždy přivádí špičkové kapely world a ethnic music, se počátkem června uskutečnil výjimečný večer věnovaný tradiční židovské hudbě, klezmeru. V Akropoli vystoupila nejdříve česká skupina Klec v čele s excentrickým Martinem Šmídem, po ní Pressburger Klezmer Band, který roste do dokonalosti s každým vystoupením, a nakonec vrchol nejen večera, ale i celé současné světové klezmerové scény, klarinetista David Krakauer a jeho Klezmer Madness!

Koncert se konal pod záštitou Židovského muzea v Praze a byl součástí „Roku s židovskou kulturou“, seriálu kulturních akcí, uspořádaných při příležitosti stoletého výročí jeho vzniku. Předcházející večer zařadila tuto událost do svého vysílání i Česká televize, která do pořadu Noc s Andělem pozvala Davida Krakauera, kanadského hipopera Socalleda, ale také ředitele muzea Leo Pavláta. Pro mnohé diváky, kteří byli ještě rozrušeni výsledky voleb do českého parlamentu, nabídl druhý televizní program příjemný oddech. Snad proto bylo den poté v Akropoli opravdu plno.

„David Krakauer znamená pro klezmerový klarinet to, co znamenal John Coltrane pro saxofon a Jimi Hendrix pro elektrickou kytaru,“ napsal jeden z významných hudebních portálů. A je to tvrzení víc než trefné. David je vskutku mistrovský instrumentalista, který hraje klezmer, jazz, ale i současnou vážnou hudbu s bravurní suverenitou a razantní virtuozitou, která nemá obdoby. Je jedním z protagonistů druhé vlny klezmeru (ta první se v menší míře odehrála ve dvacátých letech minulého století), je zakladatelem dnes již legendárních Klezmatrics a neúnavným propagátorem této původně východoevropské židovské hudby. Spolupracuje s mnoha avantgardními hudebníky, jako jsou John Cage nebo John Zorn, ale také s Kronos Quartetem, s Berlínským rozhlasovým orchestrem nebo Brooklynskou filharmonií. Vyučuje také na mnoha školách, například na Manhattan School of Music, NYU nebo Bart.

Před nedávnem začal spolupracovat s mladým kanadským DJ, rapperem a hiphoperem, který si říká Socalled, tedy „Takzvaný“ (podařilo se nám zjistit, že se ve skutečnosti jmenuje Josh Dolgin). Ten obohatil zvuk Krakauerovy kapely o sam-

pler, sekvencer a typický hiphopový zpěv, doprovázený tradičními gesty, která by divák čekal spíše od afroamerických hvězd ska než od chlapce ze slušné židovské rodiny. Na koncertě v Akropoli stály za povšimnutí také obě dámy, baskytaristka Nicki Parrott a kytaristka Sheryl Bailey, obě původně členky dívčí kapely Mikvah. Ale i další muzikanti, bubeník Michael Sarin, který má na kontě spolupráci s Anthony Colemanem, nebo harmonikář Will Holshouser, přispěli ke skvělému hudebnímu zážitku.

Druhý den si David Krakauer v doprovodu svých spoluhráčů prohlédl expozice Židovského muzea. Našel si čas a zastavil se i na Židovské radnici v Maiselově ulici. A tak jsme se ho zeptali na pár věcí.

Váš včerejší koncert byl pravděpodobně jedním z vrcholů letošní pražské hudební sezony. Jak se vám v Akropoli hrálo?

Senzačně, bylo to úžasný publikum a sála-la z něj nesmírná energie. A nehraje vůbec žádnou roli, že zdaleka všichni nejsou Židé. To je tak vždycky. Hraju po Evropě už dost dlouho, od roku 1989, nejdřív jako člen Klezmatrics, teď v posledních deseti letech s vlastní kapelou Klezmer Madness!. Takže jsem měl spoustu času vypo-zorovat to a přemýšlet o tom. Dneska je to prostě zvláštní fenomén, a to nejenom tady v České republice, ale i v Německu, v poslední době taky ve Francii a v dalších zemích Evropy. Vykládám si to takhle: za prvé je naše muzika chápána jako evropská muzika. Protože to evropská muzika byla, z Evropy odešla, a teď se vrací, transformovaná americkou zkušeností.

Pak asi není náhoda, že k tomu úžasný-mu druhému návratu klezmeru došlo hlav-ně po roce 1989, když padla železná opo-na a otevřela se polovina Evropy, celá ta vlna s Klezmatrics a dalšíma kapelama...

Lidi, Evropani, jako by si najednou řekli, vždyť tohle jsme v naší kultuře vždycky měli a ztratilo se to, zůstala po tom mezera, nebo spíš otevřená rána, vakuum, prázdné místo. A to se teď zas znovu zaplňuje. A třetí věc – evropští Židé byli samozřej-mě před válkou multikulturní. Evropa jako celek se dnes musí vyrovnat s multikultu-ralismem a vidí Židy jako jeho nositele, jako jeho symbol.

To je pro mě asi ten nejdůležitější mo-ment, protože jsem si uvědomil – a to už

v době, kdy jsem hrál s Klezmatrics – že můžu bejt politickéj, aniž bych mával ně-jakou vlajkou, můžu manifestovat nějakéj svůj politickéj postoj, svoje sdělení, svoje politický poselství. V mém případě to je tolerance, bratrství, sesterství, že lidi se mají dávat dohromady, mají chápat kultu-ru toho druhýho. Pro mě bylo vždycky úžasný, že jsem vnímanej jako představitel multikulturalismu. To je důležité, protože dneska jsou na vzestupu neonacisti, ex-trémní pravice a další hnutí. Je to dost zne-pokojivý, všude ve světě. Všude narazíte na fundamentalismus, ať už muslimskéj, křesťanskéj nebo i židovskéj, to je jedno. Prostě je to dost nebezpečnej a negativní trend ve světě. A tak jsem rád, když můžu přijet a hrát muziku a jsem vnímanej jako protipól toho extremismu a fundamen-talismu.

Není to ale – jako v případě včerejšího koncertu – tak trochu přesvědčování přesvědčených?

To jsem si taky mockrát říkal, ale na dru-hou stranu – někdy se podaří říct něco tak-ovým způsobem, že o tom lidi začnou uvažovat. Začnou přemýšlet v jinejch souvislostech. Já si určitě nemyslím, že bych mohl přijít před hlediště plný neona-cistů a přesvědčit je. Ale na druhou stranu si vždycky říkám, že je možná spousta lidí, kteří tápou, vůbec nic nevědí, kteří si myslí, že Židi mají rohy, nebo o nich mají nějaký jiný absurdní představy, třeba jako že zabíjejí křesťanský děti a dávají jejich krev do macesů nebo nějaký další šílený antisemitský nesmysl. Nemají zkrátka ani potuchy o těchhle věcech. No a najed-nou uvidí mě a já jsem úplně normální člověk, muzikant, nabízím něco, co je in-spirující, co lidi může spojovat, že spolu můžou tančit a zpívat a užít si spoustu le-grace. A v tu ránu jsem jako Žid konkrétní osoba, zosobňuju někoho a něco. Proto je pro mě důležité, že můžu oslovit někoho, kdo je třeba někde na pomezí, a takhle si udělá vlastní názor.

Nevychází obliba klezmeru také z toho, že jazz už je příliš intelektuální, pro mnohé příliš komplikovaný a publikum hledá zábavnější formy? Nezaplňuje právě klezmer tohle prázdné místo?

No, já nevím, asi ne. Ne, nemyslím si to! Klezmer určitě není muzika, která by zapl-ňovala nějaký prázdný místo. Protože jazz je pořád perfektní, stejně jako vážná hud-ba, dají se pořád poslouchat. Třeba já je pořád poslouchám. Ale kdybych měl mlu-vit o sobě, já když jsem se dostal ke klez-meru, tak jsem už měl za sebou vzdělání klasickýho hudebníka a taky jazzovýho

hudebníka. Když mi bylo přes dvacet, tak jsem od jazzu odešel a věnoval se jenom klasice. Veškerou energii jsem soustředil na klasiku, hrál jsem komorní hudbu, pak jsem se vypracoval jako sólista. Takže když jsem se dostal ke klezmeru – to bylo asi osm nebo devět let poté, co jsem přestal hrát jazz – tak jsem si najednou uvědomil, že tenhle typ muziky prostě nemůžu jen tak opustit, je to pro mě vašeň, improvizovat, vytvářet. Ale kulturně jsem si připadal s jazzem jak ryba na suchu, nějak jsem pořád nevěděl, jestli je to fakt moje kultura, připadal jsem si mimo. A navíc jsem nesmírně uctíval ty jazzový velikány, jako byli Sidney Bechet, Coleman Hawkins nebo John Coltrane, a říkal jsem si, copak já se jim někdy vyrovnám? Copak bych já uměl něco tak originálního jako oni?

David Krakauer v Praze. Foto David Kraus.

A pak jsem narazil na klezmer a okamžitě jsem si uvědomil, že to je muzika, kterou můžu spojit se svými kořeny. Já jsem teda naprosto asimilovanéj Žid, jo? Já žiju v New Yorku a už moji prarodiče přestali mluvit jidiš. Mysleli si, že když jejich rodiče – teda moji praprarodiče – přišli z Běloruska, z Polska, ze Lvova a z oblasti kolem Vilna – vidíš, byli všichni ze střední Evropy – takže když přišli do Ameriky a museli projít všema těma těžkostma, tak se rozhodli, že už nechtějí mluvit jidiš a nechtěli mít s tou starou kulturou už vůbec nic společného. Takže pro mě – když mi bylo tak kolem třiceti – se stal klezmer prostředkem, jak navázat na svoji minulost, jak propojit současnost s minulostí, dnešní kulturu s tou minulou.

A navázat na něco, o čem jsem věděl, že je ve mně, že to mám zasunutý někde vzadu v hlavě. Ale zároveň to bylo něco, kde jsem mohl uplatnit všechno to, co jsem se v muzice už naučil – v jazzu – jako způsob vyjádření toho, co jsem a z čeho jsem vzešel, z mojí kulturní zkušenosti a z mého kulturního odkazu.

Čím to je, že klezmer je hodně populární mezi mladými lidmi?

Tak to je určitě pravda tady v Evropě. V Americe je to jinak, hrát klezmer je někdy dokonce dost frustrující, protože většina lidí si to pořád spojuje s nějakou nostalgii, s něčím co je starý, archaický, nemoderní. A je to legrační, protože my jsme zrovna se Socalledem vydali desku, jmenuje se *Bubbemeises: Lies My Gramma Told Me* (Bubbemeises: Lži, co mi ří-

kala babička), a ta je určená hlavně mladým lidem kolem dvaceti. A je docela dobře přijímaná. Ale přesvědčit o tom gramofonový společnosti, to byla úplná bitva. Aby se člověk dostal na trh... Já to považuju skoro za svoje životní poslání, aby se klezmer dostal na stejnou úroveň jako zidoco, etnická hudba nebo country music. Chci najít způsob, jak dostat klezmer do kulturního mainstreamu. Možná, že je to nesmysl, třeba se to všechno přežije a bude to dobrý tak leda do odpadků, jako všechno ostatní, to já nevím. Ale chtěl bych přinést do tohoto žánru špičkovou kvalitu, duchaplnou, emocionálně zakotvenou. Pro mě je třeba vrchol James Brown, to je někdo, kdo byl úžasně inspirativní, skvěle zpěvák, výbornej bavič. A dokázal to, že

ho akceptovala masová kultura. A tak jsem zvědav, jestli židovská hudba – alespoň v mojí zemi – někdy taky dosáhne takovýho uznání.

Klezmer tedy ještě není součástí středního proudu?

Rozhodně ne, je to spíš taková subkultura. Alespoň v Americe. Do mainstreamu se možná dostal tady v Evropě. Ale to je tím, že Evropani jsou daleko otevřenější, třeba mladý lidi, co poslouchají rock. Jsou víc vzdělaný. Možná, že je to klišé, ale já mám takovouhle zkušenost. Protože Evropani jsou vůbec víc otevřený různým věcem, připravený na různý zážitky...

Kam se bude klezmer ubírat dál? Bude absorbovat moderní vlivy, jako třeba muzika Socalleda?

No přece to, co teď hrajeme, je trend do budoucna. To je zajímavý – Socalled mě od začátku fascinoval tím, že dokáže použít house nebo hip-hop, ale vevnitř je to klezmer. Třeba vzal nahrávku jedny starý dámy, jmenuje se Elaine Hoffman Watts, je jí pětasedmdesát a pořád hraje klezmer, na bicí. Je úžasná! No a on vzal tu nahrávku a udělal z toho svůj sampler, svojí nahrávku, ale ten její zvuk tam zůstal. To je přece perfektní, ne? Je to zkrátka ukrytý uvnitř, téměř podprahový, takže slyšíš ten rytmus housu, ale uvnitř je to židovský. Je to přesně to, co jsem se v posledních deseti nebo patnácti letech snažil dělat taky.

Socalled mě oslovil sám na klezmerovym festivalu v Kanadě. Dal mi svojí nahrávku, ale já jsem byl nejdřív dost skeptický, myslel jsem si, že to bude nějaká ptákovina...

Já jsem dostal k Pesachu e-mail, jak faraon rapuje „Who let the Jews out?“ (Kdo propustil Židy?)

Jo, přesně. Ale to není Socalled, on dokáže kombinovat dost moderně a přitom citlivě a všechny žánry. Já jsem chtěl taky vždycky kombinovat klezmer a funk. Chtěl bych v muzice zkrátka najít ty společný průsečíky.

Něco jako fusion music, co kombinuje všechny žánry?

Já tenhle termín nemám moc rád. Já prostě chci hrát klezmer, ale taky, aby to byla moderní zajímavá muzika. Chci, aby náš svět byl zajímavěj. A lepší.

TOMÁŠ KRAUS

(Více na www.davidkrakauer.com a www.socalledmusic.com.)

ROZLOUČENÍ V JERUZALÉMĚ

Spisovatel Viktor Fischl zemřel 28. května ve věku 94 let

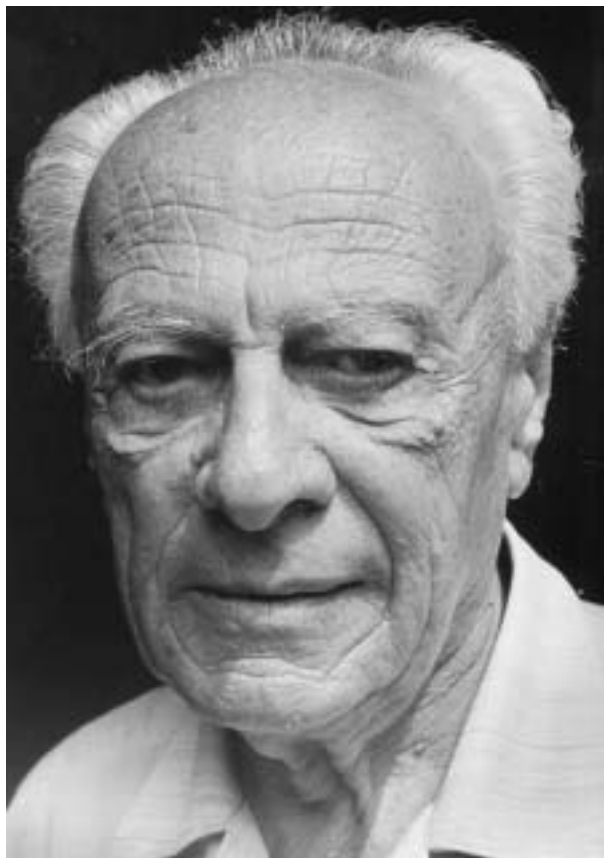
S Viktorem Fischlem jsem se poprvé setkal někdy v roce 1991 nebo 1992, úplně jistý si nejsem. Kdy naposledy bohužel vím přesně – bylo to 7. května letošního roku, tři týdny před jeho smrtí. Během zhruba patnácti let, které mezi tím leží, jsem ho vídal alespoň jednou či dvakrát do roka při jeho pravidelných návštěvách Prahy nebo i častěji, pokud jsem se vypravil do Izraele já. Vlastně nikdy se nestalo, abych se při pobytu v Jeruzalémě u Fischlů nezastavil. Nějak to prostě nepřípadalo v úvahu.

Jistě k tomu přispívaly i praktické důvody; řešily se redakční a nakladatelské záležitosti, příspěvky do Židovské ročenky, do Roš chodeš, vydání Fischlových překladů v nakladatelství Sefer atd. Ale když se probrala všechna ta zpoždění a odložené termíny (tedy z naší strany, pan Fischl, pokud něco slíbil, byl naprosto spolehlivý), hovořilo se dál a tehdy byl čas na ledacos se zeptat a ledacos se dozvědět. Vypravěč byl Viktor Fischl mistrovský a pamatoval si zřejmě prakticky všechno, s čím (a s kým) se za svého dlouhého života setkal. Mnoho z toho se dá najít v jeho rozsáhlém prozaickém i básnickém díle, ale troufám si říct, že ne úplně všechno. Například jeho smysl pro humor se v té pozoruhodné konverzační intenzitě v knihách přece jen objevuje méně často. Dokázal například charakterizovat své přátele či známé několika historkami z jejich života tak přesně, přiléhavě a současně zábavně, jak by to dnes už sotvakdo uměl.

V. Fischl asi tříletý v Záhřebu. Archiv rodiny.

V těch rozhovorech bylo patrné, jak – bez ohledu na to, že v Čechách žil ze

Praha, 90. léta. Foto Karel Cudlín.

svých devadesáti čtyř celkem jen třicet let – měl Viktor Fischl rád zemi, ve které se narodil, i město a kraj, ze kterého pocházel. Jednou, když se konverzace nějak dostala s východním Čechem, povídá: „Poslyšte, ty východní Čechy, to je zajímavá krajina. Je odtamtud Alois Jirásek, Karel Poláček, Egon Hostovský, Josef Škvorecký – no a pak třeba Viktor Fischl... Víte, vy jste se o Jiráskovi učil ve škole, ale já jsem na jeho pohřbu nesl prapor!“

„To, že se můj otec narodil na Slovensku a já v Hradci Králové, to byla náhoda – mohlo se to stát také úplně jinde. Ale to, že se moji synové narodili v Izraeli – to už není náhoda,“ řekl zase při jiné příležitosti. Všechno ale nasvědčuje tomu, že náhodu, která ho potkala v podobě Čech a češtiny, dokázal proměnit prostřednictvím svého díla v trvalou hodnotu. Stejně jako životem v Izraeli a prací pro židovský stát své židovství.

Při posledním pobytu v Jeruzalémě jsem bydlel v centru města v ulici Keren Hajesod. Květnové počasí bylo chladné a příjemné, a tak jsem se vydal za panem Fischlem pěšky. Do čtvrti Kirjat Moše to není zase tak daleko. Ale zapomněl jsem, jak rychle se Jeruzalém mění a že od mé

poslední návštěvy už uplynulo víc než šest let. Mezitím vznikly na místech bývalých parků a stezek široké dálnice s nadjezdy a podjezdy, které s chodci nepočítají a překročit je není snadné. Provoz na silnicích a ulicích k večeru ještě houstne a tak, když jsem za soumraku konečně dorazil na okraj Kirjat Moše, bylo to jako vykoupení. A hned jsem zabloudil a ztrácel se v klidných uličkách, kde se v synagogách s otevřenými okny a dvěma muži modlili minchu a na dvorech a malých náměstích si hrálo spousta dětí. I Sderot Hameiri je přivětivá a klidná ulice. Přizemní byt s verandou do dvora byl tmavý a trochu jako duchové se v něm pohybovali filipínští ošetřovatelé. Pan Fischl

seděl v šeru u stolu – a byl to on a nebyl to on, ale byl to jeho hlas. A ten hlas požádal

Čerství novomanželé. S manželkou Stellou, Praha 1938. Archiv rodiny.

o čaj, Filipíнец ho přinesl a já jsem viděl, jak se Viktor Fischl už skoro zbavil vlastního těla, tak bylo křehké a útlé. Také hlas zněl už jako z jiné strany, ale mluvili jsme jako jindy. Nejdříve o ročence a co by tam mohl pan Fischl dát, pak o románu s ná-

Diplomatem ve Varšavě, 60. léta. Archiv rodiny.

zvem Maturitní tablo, který právě dokončuje, o potížích a neszázích s diktováním, protože na psacím stroji už to nejde. A když se vyřídila agenda, přišla řeč na Prahu a na cestu do Prahy. „Už se tam asi nepodívám,“ říkal, „ale vyloučit to také nemohu, třeba by se to za jistých okolností mohlo ještě uskutečnit... Román je ale prakticky hotový, je na něm ještě nějaká práce, ale je napsaný. Víte, je to protikomunistický román, už dávno jsem si předsevzal, že něco takového napíšu...“

Když jsem odcházel, byla už tma. Pan Fischl mě doprovodil až ke dveřím na verandu a tam jsme se rozloučili. A opět jsem si uvědomil, jak se vytrácí z vlastního těla, nebo možná spíš že ho tělo, když nemůže oslabit jeho vůli žít, samo opouští.

Pomalu jsem procházel ulicemi, plnými studentů, kteří se po večerní modlitbě vyhrnuli z ješiv, díval se na noční stříbřitě šedou oblohu, na spousty světélek, rozsetých všude po kopcích, na Jeruzalém. A říkal jsem si: tolik let jsem si myslel, že Jeruzalém asi nikdy neuvidím. A také jsem si říkal, že pana Viktora Fischla už asi nikdy neuvidím.

JIRÍ DANÍČEK

Viktor Fischl (30. 6. 1912 Hradec Králové – 28. 5. 2006 Jeruzalém) byl český, židovský i izraelský básník, prozaik a publicista. Po studiích v Praze (sociologie a práva) pracoval jako redaktor sionistického týde-

níku Židovské zprávy.

V r. 1939 emigroval do Londýna, kde pracoval pro exilovou Benešovu vládu. Úzce spolupracoval zejména s Janem Masarykem, a to i po návratu do Prahy. V říjnu 1949 emigroval do Izraele, kde působil řadu let v diplomatických službách (na popud Ben Guriona přijal nové jméno Avigdor Dagan). Působil v Japonsku a Barmě, jako velvyslanec pak v Polsku, Jugoslávii, Norsku a Rakousku. Po r. 1977, kdy byl penzionován, se věnoval cele literární činnosti. Do Československa se vrátil poprvé až v r. 1990. V r. 1992 mu bylo uděleno čestné občanství Hradce Králové, v r. 1996 řád TGM, v r. 2004 (spolu s Josefem Škvoreckým) Seifertova cena.

Napsal na 60 knih (prózy, devět sbírek básní, básnické překlady i knížky pro děti). K nejznámějším patří Hebrejské melodie (1936), Píseň o lítosti (1947), Hovory s Janem Masarykem (1951), Kuropění (1975), Dvorní šašci (1982), Všichni moji strýčkové (1987), Svědek téměř stoletý (1988), Loučení s Jeruzalémem (1997), Vy, soudci

athénští (2005); z překladů zejména Žalmy, Píseň písní (v Seferu dvoujazyčně 1999) a další biblické texty, které vyšly v r. 2002 souborně pod názvem Poezie starého zákona.

Viktor Fischl psal až do konce života, přestože ve stáří přestával vidět. Žil a zemřel v Jeruzalémě.

Jeruzalém, 2001. Foto Karel Cudlín.

Praha, kavárna Slavia, 2003. Foto Karel Cudlín.

Cyrille Fleischman

ROZLOUČENÍ S PANEM TROUVILLE

Následkem komplikace kdovíjaké nemoci si Brandfleck přivodil smrt a zanechal po sobě nespokojeného nepřítele.

Samozřejmě, že si Trotzkind opakoval sám pro sebe, co měl říci a odpovědět Brandfleckovi, když ten odmítl přijít na svatbu jeho dceři. Ale to nebylo totéž.

Co se ostatně stalo, co vedlo k tak hrozné roztržce?

Bylo to prosté: v červenci 1953 Brandfleck odjel na dovolenou pár dní před svatbou a neprokázal Trotzkindovi čest svou přítomností na obřadu. Mezitím se Trotzkindově dceři narodily děti, jeho vnuci... Ale Trotzkind neskládal zbraně ani v osmdesátí letech, léta po té urážce, a Brandfleckův skon pro něj byl jen další urážkou: přišel o smysl života, který spočíval ve zlobení se na Brandflecka.

Á, ten ho tím tedy pěkně namíchl!

Nádherná svatba v ulici Tournelles, skvělá hostina v tak pěkném sále, a ten darebák Brandfleck, jeho souseď, jeho dávný přítel, si zrovna tuhle dobu vybral k cestě do Trouville. Jaká hanba!

Když Brandfleck ještě žil, celých dvacet let vždycky, když ho potkal na schodech nebo na ulici, se mu s gustem podíval do očí a řekl:

„Panu Trouville já dobrý den neříkám!“

A ten pokrčil rameny nebo dělal jakoby nic, ale Trotzkind jasně cítil, že se mu to nijak nelíbí. Ale teď, když už tu Brandfleck není, Trotzkind neměl, koho by v sousedství nenáviděl, a začínal sám chřádnout.

Až do dne, kdy uviděl vysokou Brandfleckovu postavu v parku na Vogézkém náměstí. Jak to bylo možné? Max Brandfleck byl nejmíň půl roku po smrti. Přesto však seděl na lavičce a četl si v Unzer Wort, jidiš novinách, přesně na stejném místě jako kdysi.

Bylo to neuvěřitelné, ale Trotzkind už v životě viděl spoustu neuvěřitelných věcí, a tak se ničeho nebál. Přistoupil blíž a rukou plácl do novin:

„Maxi?“ řekl tázavě.

Brandfleck zvedl hlavu, rozvážně složil Unzer Wort na osmerku a strčil je do kapsy svrchníku. Jak vstával, řekl:

„Osobně já. Trochu mě udivuje, že už mi neříkáš ‚pane Trouville‘. To mě opravdu těší.“

Řekl to tónem, který se Trotzkindovi nelíbil:

„Maxi, ty si ze mě pořád střílíš, co?“

Max udělal vyhýbavé gesto a odcházel, s novinami vykukujícími z kapsy běžového kabátu. Trotzkind ho dohonil a chytil za rukáv:

Kresba Antonín Sládek.

„Můj milý příteli, jak říkají Francouzi, tentokrát neodejdeš, dokud si neposlechněš, co ti chci říct důležitého, ale opravdu důležitého.“

Brandfleck se otočil a postavil se mu s výsměšným úsměvem:

„Poslouchám. Jestli ti to udělá radost, mně to vadit nebude. Co je tak důležité, že mě otravuješ ještě teď?“

Trotzkind pokýval hlavou a přinutil ho znovu se posadit na lavičku:

„Za prvé, jsi mohl zavít kram po 14. červenci,“ řekl. „Za druhé, i když jsi zavřel a odjel do Trouville předtím, mohl jsi nasednout do vlaku – buď s přestupem v Lisieux, nebo direkt – a přijet do Paříže, čistě abys mi udělal radost. Za třetí, jestli jsi opravdu nemohl přijet, telegram z pošty v Trouville jsi poslat mohl. Za čtvrté, určitě sis mohl odpuštit nachlazení, kdyby sis vzal pořádný svetr, a neskončil bys na hřbitově v Bagneux dřív než já!“

Brandfleck se ušklíbnul:

„Můžu já za to?“

Trotzkind obrátil oči ke stromům za lavičkou:

„On se ještě ptá, jestli za to může?“

V té chvíli mu jeden návštěvník parku na Vogézkém náměstí, který tudy zrovna šel, poklepal na rameno. Trotzkind nadskočil a otočil se:

„Co chcete?“

Ten člověk bezděčně vytáhl kapesník a otřel si čelo, než odpověděl:

„Nic, nic. Viděl jsem, že mluvíte do prázdna, tak jsem si řekl, že vás cestou pozdravím. Jak se máte? A co u vás doma?“

Nezdálo se, že by viděl Brandflecka na lavičce, a Trotzkind na vzájemném představování nijak netrval.

„Nijak si nestěžujeme,“ odpověděl vyhýbavě. „A co vy?“

Chodec mu odpověděl tak nějak podobně. Viděl, že Trotzkind nemá chuť se vybavovat, a tak záhy odešel. Trotzkind se znovu vrátil k lavičce, kde se Brandfleck mezitím zase začal do Unzer Wort. Opět plácnul do široce rozevřených stránek.

„Ještě jsem s tebou neskončil!“

Brandfleck zvedl hlavu a vytáhl obočí:

„Co ještě?“

„Víš, jaký orchestr hrál na svatbě mé dcery? Sedm muzikantů! Ti stejní jako v hotelu Moderna, jak jsme tam byli na bálu naší obce.“

To zřejmě vzbudilo Brandfleckův zájem:

„S tím Izikem, co je řídil?“

„Přesně s tím. A taky s tou zpěvačkou Soniou. Tou, jak teď už je po smrti, asi tak jako ty, a jak zpívala tak pěkně, že mám ještě doma její desku.“

„Hezkou desku?“ zajímal se Brandfleck.

„Desku, co má mnohem víc otáček než všechny tyhle moderní desky. Bohužel dneska se už nedělají přístroje na hraní takovéhle hudby.“

Znovu začal:

„Teď další věc: proč jsi odjel do Trouville a proč jsi Fany nepřišel na svatbu?“

„Přestaň! To ses mě už ptal tisíckrát. Chtěl jsem si trochu odpočinout. Tak. Nic víc.“

„Musels odpočívát ausgerechnet tu neděli, kdy byla svatba? Nemohls s tím odpočíváním, jak říkáš, počkat, až budeš po smrti?“

Brandfleck si povzdychl. Trotzkind ho otravoval. Znovu poskládal své noviny a vstal:

„Vracím se do Bagneux.“

To se Trotzkind už opravdu rozzlobil. Chytil ho za rukáv svrchníku:

„Já jsem ještě neskončil! Proč – ptám se proč? – jsi celá léta počátkem července unaven nikdy nebyl a jezdil jsi na prázdniny vždycky koncem července?“

„Věci se mění,“ odpověděl Brandfleck prostě a snažil se vyprostit paži.

„To není žádná odpověď. Řekni mi pravdu, jinak tě nenechám odejít.“

Brandfleck vzdychl:

„Opravdickou pravdu? Tak já ti ji povím: já odjakživa nenáviděl oslavy, kde tě kravata škrtí kolem krku, kde se jí špatně, protože nemáte hlad, kde tě posadí ke stolu s lidmi, se kterými si nemáte co říkat, kde je člověk rád, když může jít domů co nejdřív. Zkrátka nemám rád svatby! I na svou svatbu bych raději býval nešel, natož pak na svatbu tvé dcery... Když jsi oznámil, že to bude v červenci, využil jsem toho a odjel na prázdniny o něco dřív. Tak teď víš, jak to doopravdy bylo! Nebylo v tom nic proti tobě, to ti přísahám. A řeknu dokonce: odpusť mi to.“

Trotzkind cítil, že to je upřímné. Už se na něj nemohl zlobit. Ale jeho nejlepší přítel tu byl vedle něj, a přítom tu tak docela nebyl, a to bylo hrozné!

Brandfleck prohlásil, že teď se musí už vrátit na hřbitov do Bagneux. Trotzkind pustil rukáv Brandfleckova svrchníku, a ten zůstal zmačkaný. Trotzkind byl vyvedený z míry. Když jeho přítel Brandfleck se starým Unser Wort v kapse pláště začal couvat pozpátku k zahradní mříži, až docela zmizel, skoro na celou tu věc se svatbou zapomněl.

Když zmizel, Trotzkind ho začal znovu nenávidět. Doopravdy. Zuřivě.

Protože ten druhý byl mrtvý. Protože smrt není spravedlivá. Protože přítel mu bude navždycky chybět.

*Z francouzštiny přeložila
Helena Beguvinová*

Od roku 1994, kdy Židovská ročenka otiskla dvě povídky Cyrilla Fleischmana (narozen 1941 v Paříži), tento autor vydal téměř deset dalších sbírek nostalgicky humorných povídek. Všechny se odehrávají v Paříži v 50. a 60. letech mezi aškenázskými Židy. Jejich postavami jsou nejen představitelé zanikající kultury jidiš – občas se nad nimi mihne i nějaká postava nadpřirozená nebo i duše těch, kteří se oněch poklidných poválečných dob nedožili.

Výbor složený ze tří Fleischmanových sbírek povídek letos vyjde v pražském nakladatelství Garamond.

STARONOVÝ HAGIBOR

(dokončení ze str. 3)

INTERNAČNÍ TÁBOR

Po okupaci českých zemí zabralo hřiště Hagiboru Hitlerjugend, po čase však bylo vráceno zpět pražské židovské obci a stalo se v následujících letech jedním z mála míst v Praze, kde se židovská mládež mohla scházet, věnovat sportovním a klubovým hrám, prožívat chvíle normálního života. Důležitost Hagiboru se projevila zejména poté, co byla Židům zakázána návštěva všech škol (červen 1942). Mnohé děti tu trávily celý den do pozdního odpoledne (obědy dostávaly ve starobinci). „Jinam jsme nesměli,“ vzpomíná na léta 1941-42 paní Anna Hyndráková (*Svět bez lidských dimensí*, 1991). „Na Hagiboru jsme měli velmi účelně organizovaný čas a místo. Musíte si představit, kolik tam bylo lidí, když to bylo jediné Židům povolené hřiště. Činnost byla rozmanitá, především sport. Míčové hry, lehká atletika ve skupinách, skoro každou neděli nějaké závody.“ Jako hlavní organizátor sportovních her a nejrůznějších soutěží se tehdy na Hagiboru osvědčil Fredy Hirsch (1916-1944 Osvětim), který v letech 1936-1941 působil v Brně a Praze jako vedoucí mládeže, po jeho deportaci do Terezína pak převzal stejnou roli Ota Slatina.

V červenci 1944 byl pozemek klubu Hagibor změněn na základě příkazu *Zentralamtu* na internační tábor pro židovské partnery ze smíšených manželství (nežidovští partneři a míšenci – muži – byli deportováni v říjnu 1944 do různých pracovních táborů: Bystřice, Kleinstein, Klettendorf, Postoloprty, Dubí, Kalk). Na pozemku bylo vystavěno 10 dřevěných baráků, 3 z nich pracovní a 7 pro ubytování, budova starobince byla využita pro správní účely. Tábor spadl pod vedení SS a střežila jej posádka s kulometem. Byli zde internováni především mimopražští Židé ze smíšených manželství a tzv. sporné případy, v průměru asi 1400 osob, z nichž většina byla zaměstnaná v tzv. „spodárně“ firmy Glimmer-Spalterei GmbH, kde pracovaly také židovské ženy z pražských smíšených manželství, které sem docházely pěšky ze svých domovů.

Mezi 26. lednem a 16. březnem 1945 bylo z Hagiboru vypraveno 7 transportů do Terezína a byl zde zřízen průchozí koncentrační tábor pro míšence a nežidovské partnery ze smíšených manželství, kteří sem byli evakuováni v souvislosti s pohybem fronty již od ledna 1945 z výše zmíněných pracovních táborů. Poslední vězni sem přišli 28. dubna 1945. Tábor, jímž prošlo na 3500 osob, byl zrušen 5. května 1945.

PO VÁLCE: ZÁBORY

Budova starobince byla pražské židovské obci vrácena v druhé polovině roku 1946. Obec ihned začala odstraňovat škody, ale už v září bylo na návrh ministerstva zdravotnictví zahájeno zabírací řízení: v budově měl vzniknout internát pro ošetřovatelky všeobecné nemocnice na Vinohradech. Po dvou měsících zemský národní výbor v Praze řízení zastavil, obec mohla díky domácí i zahraniční finanční pomoci budovu upravit a opatřit potřebným zařízením a 14. července 1947, po čtyřleté přestávce, provoz starobince obnovila. Vzápětí však obnovila nemocnice na Vinohradech svůj požadavek a národní výbor znovu zahájil zabírací řízení. „Čtyři dny po odevzdání jeho původnímu účelu přicházejí úřady nové republiky a budovu chtějí znovu zabrat,“ píše ve Věstníku pražské obce nevěřící současník. „Nemůžeme si představit, že by příslušní činitelé státní a veřejné správy pro naše sociální potřeby neměli nejmenšího pochopení a že by svůj postoj k naší práci mohli projevit zabráním naší největší sociální instituce. Něco takového se stát nemůže v naší osvobozené vlasti!“

V době, kdy docházelo k nové konfiskaci, 23. července 1947, přijal pražský primátor Václav Vacek nedávno instalovaného pražského vrchního rabína dr. Gustava Sichra, aby mu vyslovil „svá upřímná přání úspěchu v úřadě“. Vrchní rabín se v odpovědi obrátil na primátora s prosbou, aby zabránil zamýšlenému záboru židovského starobince. (Věstník ŽON v Praze, IX, č. 15). Jak se kauza vyvíjela během roku 1948, není jasné. Podle všeho byl starobinec na krátkou dobu obnoven (existovalo jeho kuratorium), v každém případě byl na počátku 50. let znovu zabrán nemocnicí na Vinohradech, časem tu bylo umístěno její dětské oddělení, které zde zůstalo až do roku 2005.

PO STU LETECH

Okolí židovského starobince se za uplynulé století velmi změnilo, nepřípomíná již sanatorium a pozemek někdejší zahrady s parkovou úpravou lze sotva rozeznat. Leží ve stínu jedné z nepodařených pražských staveb (hotel Giovanni) a ze stran jej svírají silnice pražské výpadovky a přilehlého autobusového nádraží s nepřetržitým a rušným provozem. Lze proto pouze doufat, že zamýšlená rekonstrukce a nová výstavba staronového Hagiboru promění opět budovu a pozemek pražského židovského starobince v tak utěšené a klidné místo s dostatkem čerstvého vzduchu a krásným přírodním prostředím, jakým byl podle představ svých zakladatelů a v prvním období své existence.

ARNO PAŘÍK

SVITKY A JEJICH OSUDY

Nová výstava v Galerii Roberta Guttmanna

Sotva bychom našli předmět, který by židovskou kulturu reprezentoval lépe než svitek Tóry. Tento mnohametrový pás pergamenu obsahuje hebrejský text Pentateuchu, jehož veřejné předčítání tvoří jádro synagogální liturgie. Jak text, tak předmět samotný mají v židovském náboženství jedinečné místo a jsou považovány za svaté.

Starobylost formu svitku – v biblických dobách jedinou známou podobu knihy – si i v dnešním judaismu uchovávají také další texty zařazené do židovské bohoslužby, především Kniha Ester. Tato biblická kniha se navíc stala modelem pro žánr lokálních a rodinných svitků, které líčí zázračné zachránění jednotlivce či celé obce z ohrožení života. Svitek byl a zůstává inspirací i pro výtvarné umělce, ať již vytvářejí ilustrace ke Knize Ester nebo se formou svitku a jeho tradiční výzdobou nechávají ovlivnit v původní tvorbě.

Omerový kalendář, patrně Čechy, 1. polovina 19. století.

Za druhé světové války bylo v tehdejším Ústředním židovském muzeu v Praze shromážděno necelých 1800 svitků Tóry z českých a moravských synagog. Část byla po válce vrácena obnoveným kongregacím, většina, téměř 1600 svitků, byla v roce 1964 československými úřady prodána soukromému kupci do Anglie, kde o jejich „druhý život“ pečuje speciálně založený Memorial Scrolls Trust se sídlem v Londýně. Odtud jsou svitky jako památníky obětí šoa z českých zemí zapůjčovány do židovských institucí po celém světě.

Svitek Ester, Praha(?), 2. polovina 18. století, knihtisk a dřevořez na papíru.

Sbírkou Židovského muzea v Praze čítají dnes necelých 600 svitků z 18. a 19. století, většinou lokálního původu: zhruba 100 svitků Tóry a jejich fragmentů, na 440 svitků Kniha Ester a po několika exemplářích ostatních typů. Ty nejzajímavější byly vybrány pro výstavu, jež je do 26. července přístupná v Galerii Roberta Guttmanna ve Starém Městě pražském (U Staré školy 3, Praha 1).

NEJSTARŠÍ JSOU Z KUMRÁNU

Nejstarší dochované biblické svitky byly objeveny roku 1947 a v následujících letech v jeskyních poblíž Kumránu u Mrtvého moře. Jejich vznik je kladen do doby od 3.–2. století př. o. l. do konce 1. století o. l. Způsob psaní svitku Tóry a jeho užití v synagogálním ritu jsou probírány v Mišně a Talmudu i v mladší halachické literatuře.

Svitek Tóry (hebr. *sefer Tora*, dosl. „kniha Tóry“) musí být psán kvadrátním hebrejským písmem a trvanlivým inkoustem na pergamenu připravený z kůže rituálně způsobilého zvířete. Nesmí obsahovat značky pro samohlásky a přízvuky ani další přídatky nebo ozdoby. Tóru opisuje profesionální písař (*sofer*) podle vzorového textu. Hotový svitek je navinut na dřevěné cívky (*acej chajim*, dosl. „stromy života“).

Čtení Tóry v synagoze – v rámci jednoletého cyklu, který začíná podzimním svátkem Simchat Tora (radost z Tóry) – představuje obřad se složitou orchestrací,

diktovanou halachickými předpisy a rituálními zvyklostmi. Mimo obřad stojí zavázaný a ustrojený svitek ve svatostánku. Výbava Tóry zahrnuje v našich zemích ručičku, povijan, plášť, štít a nástavce či korunu. Vadné či poškozené a neopravitelné svitky je nutné odložit nebo v hliněné nádobě pohřbit do země.

Kromě Tóry má být podle Talmudu v synagoze z pergamenu svitku předčítána pouze Kniha Ester (*megilat Ester*, dosl. „svitek Ester“) o svátku Purim. Fyzická podoba několika dalších biblických knih čtených v synagoze závisí v moderní době spíše na místní zvyklosti. (Sbírka ŽMP tak čítá malý počet svitků biblických knih Píseň písní, Rút a Kazatel a tzv. haftarot, tj. vybraných pasáží z prorockých knih Bible.) Rozměrné svitky bývají navi-

Rabi Jom Tov Lipmann Heller. Megilat Ejva (Svitek protivenství), Praha 1742-43.

nuty na dvě tyče, menší na jednu cívku, opatřenou někdy pouzdrem ze dřeva, stříbra, slonoviny aj., většina svitků ale dnes žádné pouzdro nemá.

Forma svitku může být příležitostně použita i pro další texty, např. omerové kalendáře (pro liturgické období čtyřiceti devíti dnů mezi Pesachem a Šavuot), modlitby pro Nový rok i suvenýry v podobě svitku. Zvláštním druhem svitků jsou drobné proužky pergamenu s příslušnými biblickými pasážemi, uložené v modlitebních řemíncích a v mezuzě, schránce upevňované na veřejných židovských domů.

SVITKY ESTER

Na rozdíl od obřadních svitků mohou být privátní svitky Ester, ve kterých účastníci purimové bohoslužby sledují předčítání knihy, zdobené. Iluminace k biblické Knize Ester nacházíme již ve středověkých hebrejských kodexech, nejstarší zdobené svitky jsou ale doloženy teprve z Itálie 16. století. Ve sbírce ŽMP napočteme na dvacet svitků Ester s ornamentální i figurativní výzdobou.

U iluminovaných svitků sestává dekor nejčastěji z rostlinného ornamentu, pro-

kládaného někdy figurami zvířat a zname-
náními zvěrokruhu nebo architektonickými
prvky. Až na dva svitky patrně místního
původu z 18. až počátku 19. století pochá-
zí většina iluminovaných svitků ŽMP nej-
spíš z Itálie 17. a 18. století. Ve stejné době
vznikaly v Nizozemsku i v Itálii celé cykly
ilustrací k příběhu Mordechaje a Ester
(z jejich autorů jmenujme alespoň amster-
damského rytce a kreslíře Šaloma Italiu).
Tyto rytiny prozrazují poučenost soudobým
malářstvím a ve ztvárnění scén se inspi-
rují i nežidovskými vzory (mj. biblickými ilus-
tracemi Matthea Meriana Staršího). Pro ně-
které z ilustrací nenajdeme oporu v biblic-
kém textu samotném, nýbrž v tradičním

Matěj Forman, návrh ilustrace ke svitku Ester,
vodové barvy na papíře, 2006.

židovském výkladu (např. scéna usmrcení
Vašti). Bývají tu vyobrazeny i oslavy svát-
ku, k nimž patří veselice s tancem a maska-
mi. Další oblíbenou purimovou zábavou,
scénickým zpracováním příběhu Morde-
chaje a Ester, se ilustrátoři inspirovali ve
vykreslení jednotlivých postav.

MEGILAT EJVA A JINÉ

Ustanovení o oslavách svátku Purim (Est 9,
20–22) se stalo vzorem pro slavení výro-
čních „purimů“ lokálního i rodinného roz-
měru. Ohrožení života, které připomínají,
může být způsobeno nejen vnějšími nepřá-
teli, ale také živelními pohromami i pro-
tivníky z řad souvěrců. Tak jako v případě
Purimu se také při lokálních a rodinných
oslavách předčítá popis události, který je
po vzoru Knihy Ester nazýván megila.
Událost zaznamenává většinou její nedob-
rovolný hrdina brzy potom, co se přihodi-
la, a citové zanícení autora dodává těmto
textům na barvitosti a jímavosti.

Slavení lokálních purimů jako výraz díků
Hospodinu za včasnou pomoc a ochranu se
do střední Evropy rozšířilo ze Středo-
zemí přes Itálii a Německo. Pražský Purim z roku
1622 patří k nejstarším rodinným slavnos-
tem. Událost – zatčení v souvislosti s koupí
kradených textilií, odsouzení k smrti a ko-
nečné vyváznutí – popisují hned dvě megily
– hebrejská *Pure ha-kela'im* a jidiš *Firheng-*

purim (oba názvy znamenají česky „Purim
závěšů“) – sepsané dvěma postiženými,
Chanochem Altschulem a Josefem Theinem.

Nejznámější rodinnou megilou spjatou
s Prahou je Megilat ejva (Svítek protivent-
ství) vrchního pražského rabína Jom Tov
Lipmanna Hellera (1579–1654), která líčí
Hellerovo zatčení roku 1629 v souvislosti
s údajnou urážkou křesťanství, jíž se měl
dopustit ve svých spisech (rozsudek smrti
císař Hellerovi nakonec zmírnil na pokutu
značné výše).

Nejkratší a zároveň nejdojemnější z ro-
dinných megil je svítek z Golčova Jeníkova,
kde se v květnu 1817 v domě Šimona Meira
a jeho ženy Riny zřítla část domu a suť za-
valila dvě spící děti, které však zázrakem
vyvázly bez úhony. Jediným vpravdě lo-
kálním svítkem v muzejní sbírce je megila,
která v podání sušického rabína Abrahama
Schwarzkopfa líčí nepokoje, jejichž oběťmi
se stali Židé v Sušici na jaře roku 1866.

INSPIRACE

Užití formy svitku se neomezuje jen na tex-
ty náboženské povahy. K této formě se ob-
rátil například i avantgardní ruský židovský
výtvarník El Lissickij (1890–1941). Roku
1917 vyšla v Moskvě kniha *Siches chulin*
(Světské povídky), poetický záznam legen-
dy z pera jidiš básníka a divadelního režisé-
ra Mošeho Broderzona (1890–1956). Malá
část nákladu (ŽMP vlastní jeden takový
výtisk) dostala podobu svitku a Lissickij ji
ručně koloroval. Ilustrace protkávají text
psaný profesionálním soferem „písmem
asyrským“, s jehož krásou chce malíř svou
ornamentální kresbou splynout, a dosáhnout
tak dokonalého souladu s obsahem
i stylem vyprávění. Děj je částečně situ-
ván do pražského ghetta, Lissickij ho ale

El Lissickij, *Siches chulin* (Světské povídky),
Moskva 1917.

ilustruje scénami a postavami inspirovaný-
mi uměním, architekturou a obyvateli vý-
chodoevropského štetlu.

Téměř o století později (od jara roku
2006) vznikají v jižní Francii v mobilní
dílně divadelníka a výtvarníka Matěje For-
mana akvarelové návrhy ilustrací ke svitku
Ester. V konečné podobě by Formanovy
skici měly být provedeny technikou dřevo-
rytu či dřevořezu a vytištěny spolu s hebrej-
ským textem v podobě svitku. Ve ztvárnění
dramatického příběhu Ester a Mordechaje
může autor zužitkovat i svou divadelní zku-
šenost, podobně jako se divadlem inspiro-
vali ilustrátoři Ester už před třemi sty lety.

Výstavu „O svitku“ volně doprovází in-
stalace „Putování“ Markéty Cudlínové
v Libeňské synagoze (je přístupna do 6.
července), kde autorka vedle souboru vel-
koformátových olejomalb vystavuje dva-
náctimetrový lněný svítek s tématem zroze-
ní pouště, volně inspirovaný biblickými
knihami Genesis a Exodus i zážitkem pouš-
tní krajiny Izraele.

OLGA SIXTOVÁ

Markéta Cudlínová, „Putování“, lněné vlákno zpracované technikou ikat (malba na osnovu),
Libeňská synagoga 2006.

RAMBO V GOEBBELSOVĚ VERZI

Melancholické úvahy o tureckém filmu Údolí vlků

Film *Údolí vlků* měl v Turecku fenomenální úspěch. Od jeho uvedení v únoru tohoto roku ho zhlédlo tři a půl milionu diváků a jeho úspěšnost je svým způsobem posvěcena vládou i stranou, která je právě u moci. Tuto „bombu“, uvedenou na programu jednoho z kin na Grands boulevards, jsem se rozhodl spatřit na vlastní oči a za své peníze.

O filmu se tvrdí, že to je „turecký Rambo“. Neurázejme však prostoduchost Sylvestera Stalloneho. Je-li toto Rambo, pak je to Rambo v Goebbelsově verzi. Pravda je pošlapána, jemnost ubita k smrti, složitost problému znicotněna. Čím? Propagandou. A jak film, tak jeho neuvěřitelný úspěch nám ukazují, jak propaganda – ještě předtím, než je lidem vnucena diktátorským režimem – uspokojuje jejich touhu po fiktivní soudržnosti a narcistickém uspokojení. V tomto případě jde o kolektivní narcismus, avšak tím zběsilejší, opojnější a nebezpečnější než narcismus individuální. Hannah Arendtová má pravdu: totalitarismus je nejprve společenské hnutí, a teprve pak se mění v politický režim.

Oč jde? Jednotka speciálních tureckých agentů vnikne do Iráku, aby pomstila útok proti své zemi: turečtí vojáci byli ponižováni, navlečeni do pytlů, mučeni a uvězněni americkými vojáky z posádky umístěné na kurdském území. Jeden z nich napíše dopis bratrovi, a pak spáchá sebevraždu. A právě tento bratr je „Jackem Bauerem“ celého filmu. To on vede jednotku speciálních agentů, aby pomstil tureckou čest a podobně jako hrdina *24 hodin* zničil svého nepřítele Sama Marshalla, důležitého inspirátora politiky Bílého domu v Iráku.

Mezitím vidíme hrůzy, které se udály ve věznici Abú Ghraib: ponižované, mučené muže, svlečené do naha sadistickými dozorcí. A stáváme se svědky poučné konfrontace mezi vězeňským lékařem z Abú Ghraibu a příslušníkem ochranky jménem Sam Marshall. Lékař je unaven a pobouřen ošetřováním polomrtvých vězňů, o nichž rozhoduje tento psychopat. Říká mu: „*To stačí!*“ Dokonce se mu snaží vyhrožovat. Jedná se o jakýsi druh konfrontace mezi Hippokratem a Rambem? Ne, v žádném případě. Lékař jen potřebuje zdravé vězně, aby jim mohl odebírat orgány. Vidíme jej, jak to dělá a odesílá vzácné vzorky v hermeticky uzavřených boxech do Londýna, New Yorku a Tel Avivu. Tento doktor je

Žid. Sděluje nám to vlastními ústy v naprosto neuvěřitelné diskusi se Samem Marshalllem. Marshall se mu vyznává, že věří v Ježíše Krista, načež lékař odvětví, že on patří k rase, která s Bohem komunikuje přímo.

Turecko, které se strategicky hlásí k Západu, se zbavuje svých psychických komplexů ve filmu, kde hrstka hrdinných patriotů působí problémy alianci Židů a křesťáků. A v tomto filmu se ostatně také říká, že spravedlivé vlády se Irák dočkal jen v období osmanské říše.

Při pohledu na tento kolosální kýč jsem myslel na Osvětím a na Evropu. A řekl jsem si: ne, Evropa se nezrodila v Osvětím. Osvětím není událost, jež odděluje Evropu od ní samotné a nutí ji definovat se nikoli svou výjimečností, svou identitou, ale komplexností, univerzalismem a kosmopolitismem svých norem a hodnot. Osvětím neodtrhla Evropu od vlastní minulosti a historických kořenů. Osvětím se udála Evropě v Evropě. Evropa je traumatizovaná. Toto trauma ale není univerzální.

Turecký hrdina Polat Alemdar a americký zloduch Sam Marshall – hlavní postavy filmu Údolí vlků.

Turecko není traumatizováno. A arabsko-muslimský svět také ne.

Není jisté – navzdory emigrantům – zda se toto trauma dotklo i Latinské Ameriky. Jistě – také v Evropě jsou fanatici, nostalgici nacismu, potrhli ideologové a pomatení negativisté; ale židovský lékař v Men-

geleho rouše v populárním filmu – něco takového prostě v Evropě není možné. Jinými slovy: Osvětím nebrání Evropě, aby se rozpomínala na své evropské dědictví. Osvětím je součástí evropského dědictví. Tato nezměrná událost patří ke komplexní identitě Evropy.

Habermas definuje Evropu jejími netělesnými hodnotami. Valéry ji skvěle vystihl sledem jejích výkonů a úspěchů na poli ducha: „Tam, kde jména jako Caesar, Gaius, Traján a Vergilius, Mojžíš a svatý Pavel, Aristoteles, Platon a Eukleides měla význam a zároveň autoritu, všude tam je Evropa.“

Neodchýlím se snad příliš od Habermase a Valéryho, když řeknu, že Evropu je třeba definovat jejími zkušenostmi. Všude, kde jména jako Osvětím, Belzec, Majdanek, Sobibor působí pronikavou a negativní silou, tam je Evropa. Nikoli samolibost, nikoli pokání. Zkušenost. Co je evropské? Na tuto otázku lze odpovědět příběhem, který v sobě zahrnuje Osvětím. Evropská jednota je utkána z jejích vlastních činů a z toho, co se jí přihodilo.

Z příběhu Evropy si zajisté lze vzít mravní poučení a odvodit imperativní závěry. Jenomže každý den se přesvědčujeme, že morálka se neřídí historií a že není

možné skočit rovnýma nohama do říše zásad a hodnot. Specifičnost je houževnatá. To je tedy několik melancholických úvah, jež ve mně vyvolal jeden strašný film.

ALAIN FINKIELKRAUT
(Z francouzského měsíčníku *L'Arche* 3/2006
přeložila Alena Bláhová.)

JEŠTĚ K NOVÉMU ANTISEMITISMU

Ad. Finkelsteinova argumentace nenávisť, *Rch* 5/2006

V květnovém čísle *Rch* se Alice Marxová v recenzi knihy N. Finkelsteina Průmysl Holocaustu zmínila o marxisticko-leninských základech školení Pavla Barši, autora doslovu k českému vydání knihy. Někomu to může znít skoro jako klišé, jenže komunistická ideologie nás v různých podobách skutečně provází. Ve východní Evropě byl každý, kdo prošel alespoň částí školského systému před rokem 1990 (převážná část aktivní populace), vystaven vzorcům antiamerické polarizace světa, a lze se domnívat, že ne bez následků. Není proto možná od věci toto vnímání obecně aktualizovat a jednotlivý případ Pavla Barši k tomu může být vhodnou příležitostí.

Doc. Barša publikuje kromě odborných publikací i popularizační články v novinách, především v příloze LN, většinou protiamerické a protizraelské povahy. Často se v nich vrací k holocaustu a jeho významu pro současnost. Texty působí moderně, hovoří o rovnosti a vyrovnání se s minulostí. Při podrobnějším rozboru ale zjistíme, že se naneštěstí v podstatě neliší od antisemitské propagandy komunistů, která mimochodem rovněž toužila po rovnosti.

Toto tvrzení lze prokázat srovnávací textovou analýzou. Na tu zde není dost prostoru, a tak následující stať nabízí shrnutí výsledků takové analýzy. Byly k ní použity tyto texty: Baršův doslov k Finkelsteinově knize a několik článků z LN z let 2004–6; dále projevy K. Gottwalda a V. Kopeckého z 16. 12. 1952 (ospravedlňující rozsudky v procesu se Slánským a dalšími) jako vzorek za období první velké vlny komunistického antisemitismu, za období normalizačního antisemitismu pak články z časopisu *Tribuna* z r. 1976.

JINÁ DOBA, STEJNÉ SCHÉMA

Obecně lze říci, že ve všech těchto textech probíhá postupné definování nepřítele a zpochybnění jeho práv. Ty dnešní se od starších liší jen tím, že volí jiná cizí slova a hovoří o jiných osobách. Schéma zůstává:

1) Pomocí různých zavádějících černobílých protikladů je vymezován kolektivní „Žid“ (sionista, sionismus), který pod různými jmény (žid. organizace, američtí Židé, Stát Izrael, izr. instituce) působí jako záporný agens. Jmenování opačného pólu, menšiny jednotlivých Židů, pokrokových humanistů a liberálů, kteří jsou disentem „Žida“, autora chrání před podezřením z antisemitismu. „Žid“ spolu s vládou USA, která je

pod vlivem mocné židovské lobby, jsou třídou vládnoucí světu proti jeho internacionalistickým, humanistickým, multikulturním či socialistickým zájmům.

2) Sionista je nepřítelem proto, že škodí světu bezohledným dobýváním svých mocenských a ekonomických zájmů. K tomu a k potvrzení své identity zneužívá připomínání holocaustu, který si přivlastňuje, přestože „patří všem“. To vše s pomocí amerických Židů či žid. organizací působících v Evropě.

3) Identita i moc sionistů stojí na „tezi o věčném antisemitismu“ a na „tezi o jedinečnosti holocaustu jako židovského utrpení a důsledku antisemitismu“. Tyto teze, základ kultu holocaustu, jsou ideologií „Žida“. Je to ale falešná ideologie, protože antisemitismus neexistuje, a holocaust tudíž nemůže být jedinečný (viz např. Baršův *Holocaust podle Baumana* v LN 16. 9. 04; identický slovník používá např. i – zřejmě smyšlený – autor V. Hanáček v článku *Filozofie sionismu*, *Tribuna* 26. 5. 76.). Identita a existence „Žida“ (podle kontextu střídavě judaismus a sionismus) ztrácí opodstatnění. Tady se marxisticko-leninská propaganda setkává s Marxovým řešením židovské otázky: Židé se musí emancipovat od židovství (sionismu), a pomoci tak i lidstvu emancipovat se od židovství, hlavní překážky nastolení beztrždní (multikulturní) společnosti, ve které si všichni budou rovni. „Židovství [sionismus] je obecný protispolečenský [antimultikulturní] element současnosti.“

4) Antisionismus je tak oprávněný boj za lepší zítřek a nemá nic společného s antisemitismem (je vlastně antiantisemitismem, protože chrání pokrokové Židy před „Židem“).

5) Funkcí jazyka propagandy je především ochromit jasné myšlení čtenáře. Toto umění dovedla normalizační propaganda téměř k dokonalosti. Texty postrádají myšlenkovou soudržnost, jediným pojítkem je soubor prvků propagandy. Pracuje se tu s falešnými protiklady, nepohodlné výrazy jsou ironizovány a zveličovány, čímž se bagatelizují (např. spojení „věčný antisemitismus/věčná nenávisť k Židům“). Texty jsou zahlceny zkratkami různých teorií a nejasně do kontextu zasazených odkazů na jiné autory (podle potřeby se zdůrazňuje jejich případné židovství či izraelství, např. v článku *Sovětské Židé odsuzují pikle sionistů*, *Tribuna* 5. 5. 76 nebo v názvu a prvních odstavcích doslovu k Finkelsteinově knize: *Humanistické židovství proti*

kultu holocaustu). Zmíněné zkratky a odkazy dodávají textu zdánlivou hloubku a pro laika argumentační neuchopitelnost. A především umožňují vyjadřovat postoje, za které se autor nechce postavit sám.

6) Sdělení tohoto typu textů se skládá z množství v různé míře pravdivých tvrzení, někdy až banálně pravdivých (taková jsou nutnou součástí každé ambiciózní lži). Jejich funkcí není informace rozvíjející myšlenku, nýbrž planá výplň, která podporuje cíl výpovědi: ochromit myšlení a vytvořit vysílací kanál boje potřebným směrem (zde proti „sionismu“).

HODNOTNĚJŠÍ NEŽ TEORIE

Lze namítnout, že podobnost současných textů s bolševickou propagandou může být náhodná, nebo srovnání odmítnout coby projev autosugesce. Nebo – a to je námitka, kterou je u některých autorů nutno brát zčásti v úvahu – že jejich agresivita je jen nevědomým symptomem, který autorům nemůžeme příliš vyčítat, protože „to tak nemysleli“. Nebo – i to je závažná námitka – že texty vycházejí naopak jen z ideologie či z „návoru“, a nikoliv z emoce, a že jde tedy skutečně jen o politický antisionismus nebo antijudaismus. Ale i kdybychom tyto námitky přijali, a vzdali se tak alespoň zčásti předchozích zjištění, založených na jazykových analýzách, a i když přehlédneme zřejmý, ale složitě prokazovatelný fakt, že důsledky cíleného šíření antisemitské propagandy v Evropě a velké části arabského a muslimského světa komunisty nejsou minulostí, nemůžeme pominout jeden příliš konkrétní fakt, hodnotnější než teorie.

18. 5. 2006 se v Rakouském kulturním institutu konala veřejná debata na téma popírání holocaustu, které je v současnosti v různých stupních ústředním bodem levicového i pravicového antisemitismu. Debatě byl mezi pozvanými diskutujícími přítomen i doc. Pavel Barša, v publiku byli i zjevně popírači šoa. Čím častěji ale Pavel Barša hovořil svými vzorci, tím více tito lidé dávali najevo pocit převahy, zatímco přítomní přeživší a jejich příbuzní a další lidé se ocitali v pozici těch, kteří něco musí bránit, vysvětlovat. Nakonec se jeden z těch mladíků přihlásil o mikrofon a sdělil: „Jak chabá musí být taková pravda, kterou je potřeba chránit zákonem!“, za což sklídl potlesk svých kolegů. Bylo to tak šokující a zároveň tak očekávatelné, že nikdo neodpověděl: jak slabý je člověk, že musí být chráněn zákonem! Pravda i člověk jsou stále slabí a je třeba je chránit zákonem před tvory, pro které jsou pravdou jen silná, utopická či romantická slova.

VIKTOR CHÁB

(K tématu viz ještě text na str. 20.)

OSVĚTIM – 1270 AŽ SOUČASNOST

Kniha R. J. van Pelta a D. Dworkové získala řadu ocenění

Nová kniha (kanadsko-nizozemského) historika architektury a holocaustu Roberta Jana van Pelta a historičky Debórah Dworkové z Clarkovy univerzity v USA je věnována Osvětimi a oblasti Horního Slezska od 13. do 20. století, viděných prizmatem německého „Drang nach Osten“ a procesu „konečného řešení“. „Jak se to mohlo stát?“ ptají se historici i všichni ostatní, když se setkávají s historií šoa a vyhlazování. Absurdita a nelidskost těchto událostí je vzdaluje lidskému pochopení, činí je izolovanými a neuvěřitelnými. O Osvětimi a šoa vyšla již celá řada knih. Na rozdíl od většiny z nich Robert Jan van Pelt a Debórah Dworková o obětech skoro nemluví, většinou se snaží být až přehnaně objektivní a nedávat najevo žádné city, mluvit pouze jazykem faktů a dobových pramenů. Na minulost Slezska se dívají pohledem samotných plánovačů mytického „německého Východu“, praktickým a účelovým pohledem technokratů stejně jako zamlženým pohledem Himmlerových a Rosenbergových vizí. Ukazují vývoj jejich myšlenek od prvních projektů na nově dobytých územích až po násilné přesídlování a vyhlazování celých skupin obyvatelstva. Není to ovšem radostné ani snadné čtení.

HISTORIE STARÁ A NOVÁ

První část knihy je věnována historii města Osvětimi a Horního Slezska. V roce 1270 město založili Němci, 1457 se zase stalo součástí Polského království a v době dělení Polska bylo 1772 připojeno k Rakousku. Provází je nikterak výjimečný osud pohraničního městečka na hranici Německé říše, Čech a Moravy, Polska a Uher. V germanizačních plánech konce 19. století se Osvětimi stala centrem slezské části tzv. „německého Východu“, oblasti, v níž Němci hledali svůj ztracený „ráj krve a půdy“. Během mírových jednání v Brestu obsadila německá armáda Ukrajinu, Bílou Rus a zbytek Livonska a vláda začala uvažovat o přesídlení většiny etnických Němců z Ruska na nově dobytá území. Na východě však muselo Německo nakonec odstoupit Pomořansko a umožnit polský koridor k moři, největší potupou však byla ztráta průmyslové základny Horního Slezska. Himmler sám usiloval s nadšením o repatriaci etnických Němců, jejichž počet ve východní Evropě byl odhadován na 10 milionů. Přesídlení z Ruska a baltských států bylo zahájeno již koncem roku 1939,

protože repatriace byla umožněna tajným dodatkem smlouvy se Stalinem.

Druhá část knihy (Ctižádost a zkáza) dokumentuje zrod projektů na zbudování osvětimského koncentračního tábora a jeho postupnou proměnu v největší nacistický vyhlazovací komplex na pozadí Himmlerových plánů germanizace východní Evro-

py. Stovky architektonických plánů z Ústřední správy budov SS v Osvětimi, které Němci zapomněli zničit, se dostaly do osvětimského muzea a sovětských policejních archivů v Moskvě, kde byly zpřístupněny teprve po roce 1990. Stejně jako písemnosti v mnoha německých archivech dokazují, že tábor plnil od května 1940 až do ledna 1945 řadu různých funkcí. Původně měl sloužit jako oblastní vězení pro odpůrce německého režimu a zároveň jako průchozí koncentrační tábor pro vězně, určené na nucené práce. Od listopadu 1940 byla Osvětimi začleněna do projektu etnického čištění celé oblasti. Brzy se stal tábor také místem poprav ruských válečných zajatců a polských rebelů. Z rozhodnutí SS začali být vězni využíváni jako pracovní síla pro těžbu stavebních materiálů a jejich podmínky se tím okamžitě zhoršily, stali se z nich otroci a uvolnil se prostor pro všechny způsoby násilí a mučení. První transport Židů dorazil do Březinky v březnu 1942, mladé ženy byly nasazovány na vražedné pozemní práce, které souvisely se zřízením Himmlerovy ukázkové farmy v této oblasti. Projekt rozšíření osvětimského tábora byl zase inspirován využitím zdejších vězňů při práci na stavbě nové továrny na syntetický kaučuk a benzinu koncernu IG Farben v Monowicích. V červenci 1942 zavedli příslušníci SS selekce

přímo na „židovské rampě“ a ty, které považovali za nepoužitelné, ihned likvidovali. V polovině léta 1942 se již v Březince vraždili všichni Židé kromě malého počtu těch, kteří měli být dočasně využiti na práci. Konečná přestavba Osvětimi na židovský vyhlazovací tábor byla schválena 26. září 1942. Tehdy se stalo výhradním úkolem tábora v Osvětimi-Březince vyhlazení evropských Židů.

Práce Roberta Jana van Pelta a Debórah Dworkové pomáhá pochopit původní nacionální a rasovou politiku a záměry nacistického vedení a novými doklady přesvědčivě vyvrací všechna tvrzení, zpochybňující existenci Osvětimi jako vyhlazovacího tábora. Kniha přináší četné nové doklady o budování osvětimského tábora a jeho různém využití stejně jako o existenci a využití plynových komor a krematorií. Autoři se snaží Osvětim a holocaustu zasadit do historického kontextu, kterým se dosud nikdo seriózně nezabýval, ale který zřůdnost nacistických zločinů ještě prohlubuje. Nový je také rozbor širšího kontextu procesu „konečného řešení“ v rámci nacistické ideologie, německého snu o perfektní a rasově jednotné společnosti, z níž byli vyloučeni nejen Židé, ale také Slované, Romové, duševně nemocní, homosexuálové a další „podřadné“ bytosti.

SVĚDEK PROTI IRVINGOVI

Získané znalosti a zkušenosti dovolily oběma autorům se zapojit do jednání o budoucnosti Státního muzea v Osvětimi-Březince a zároveň poskytl nové materiály, umožňující úspěšně čelit popíračům holocaustu. Podíleli se rovněž na ustavení prvního univerzitního střediska, zabývajících se studiem holocaustu a dalších případů genocidy na Clarkově univerzitě v USA. Kniha získala řadu ocenění, např. National Jewish Book Award 1996, cenu americké Asociace historiků architektury 1997 a cenu německých kritiků 1998. České vydání autoři rozšířili o pasáže věnované osudu židovských vězňů z bývalého Československa v Osvětimi a závěrečnou kapitolu věnovanou procesu s jedním z předních popíračů holocaustu Davidem Irvingem, jehož se jako korunní svědek účastnil i Robert Jan van Pelt. Kniha je navíc doplněna podrobným přehledem dosavadního výzkumu Osvětimi a holocaustu od Pavla Zemana a obsáhlou bibliografií českých publikovaných knih k tomuto tématu. Kniha byla vydána v edici *Historické myšlení* – řada *Totalitarismus a šoa* v nakladatelství Argo a je k dostání u všech knihkupců.

ARNO PAŘÍK

ZA JÁNOM LANGOŠOM

Vo štvrtok 15. júna tragicky zahynul pri dopravnej nehode Ján Langoš, jeden z popredných mužov novembra 1989, prvý ponovembrový minister vnútra Československa, zakladateľ a prvý predseda správnej rady Ústavu pamäti národa na Slovensku.

Ján Langoš pochádzal z katolíckej stredoslovenskej rodiny, ale celý jeho život, jeho postoj k ľuďom, jeho trvalý a vyčerpávajúci zápas za jasné a jednoznačné pomenovanie historických skutočností ho priradujú k ľuďom, ktorých v zmysle našich tradícií môžeme označiť za „spravodlivých medzi národmi“. Tu nemám na mysli ocenenie udeľované z Jad Vašem, ale označenie cudzinca, v tomto prípade kresťana, ktorý pre svoje presvedčenie a postoje v duchovnom zmysle patrí k nám.

O aktivitách Jána Langoša som písal v novembrovom čísle Rch v súvislosti s jeho neformálnym, ale veľmi pôsobivým prejavom, ktorý predniesol na spomienkovom stretnutí pri príležitosti 60. výročia pogromu v Topoľčanoch, a opätovne vo februárovom čísle, kde som mu v mene židovskej komunity prijal, aby sa jeho zábery zdokumentovať „pamäť národa“ podarili.

Smrťou Jána Langoša stratila židovská komunita na Slovensku a v Čechách jedného zo svojich najlepších priateľov, človeka množstva aktivít, výborného znalca židovskej literatúry, milovníka modernej hudby, ochranára, disidenta, výtvarníka, vydavateľa, publicistu, politika a osobného priateľa stovák, snáď tisícok ľudí v celom Československu.

NIEKOLKO ČRIEPKOV Z MOZAIKY ŽIVOTA J. L.

Bol veriacim katolíkom, svoju vieru bral vážne a dokázal o nej hovoriť bez náznaku bigotnosti a s citlivým humorom. Ako predseda správnej rady ÚPN nemal najmenší problém púšťať sa do súdnych procesov s predstaviteľmi katolíckej (alebo inej) cirkvi. Aj smrť ho dostihla počas služobnej cesty do Košíc, kde cestoval kvôli súdному procesu vo veci zverejnenie mena istého biskupa, ktorý sa ocitol na listine spolupracovníkov bývalej Štb. Zatažoval ho značný počet podobných procesov a káuz, sám pripúšťal, že vzhľadom na svoje aktivity je v ohrození života. Po jeho skone sa ozýva viacero hlasov, ktoré nepovažujú jeho smrť len za tragickú nehodu. Je isté, že jeho smrť dva dni pred parlamentnými voľbami bude mať obrovský

dopad na ďalšiu činnosť inštitúcie ktorú založil. Nového predsedu správnej rady ústavu pamäti národa bude voliť už nový parlament.

Ján Langoš vyštudoval fyziku tuhých látok na Elektrotechnickej fakulte Slovenskej vysokej školy technickej. Pred novembrom 1989 bol vedúcim odborným pracovníkom Ústavu technickej kybernetiky SAV, náplňou jeho práce bolo navrhovanie integrovaných obvodov typu VLSI. Jeho pracovisko však bolo aj veľmi živým miestom spoločenského života, malým „ostrovom pozitívnej deviácie“. K Langošovým spolupracovníkom na tomto ústave patrili mnohé, neskoršie mediálne známe osobnosti, napr. František Mikloško, Martin Klein, Boris Lazar, Vladimír Hák alebo Marián Guľa.

Patril k popredným osobnostiam československého disentu a v jeho byte sa praktickí všetci slovenskí prednovembroví oponenti režimu zoznámili s poprednými osobnosťami českého disentu vrátane Václava Havla, ktorý bol Langošovým osobným priateľom. Tento byt bol zároveň

redakciou viacerých ilegálne vydávaných periodík, miestom distribúcie a klubom, v ktorom sa odohrávali mnohé pololegálne aktivity. Bolo to možné aj vďaka výbornému rodnému zázemiu, ktoré mu vytvárala manželka Gabriela a (vtedy ešte malé) dcéry Ninka a Lucia.

Známy bratislavský lekár, dnešný dekan Lekárskej fakulty Univerzity Komenského a čestný predseda ÚZ ŽNO prof. Pavol Traubner, spomína, že žiaden člen židovskej obce mu v minulosti „nedodal“ do lekárskej opatery toľko starých ľudí židovského pôvodu ako Ján Langoš.

Zámery Jána Langoša o zverejnenie zoznamu arizátorov a mapovanie osudu slovenských Židov sa do dnešných dní naplnili len v malej miere. Text dohody medzi ÚZŽNO a ÚPN pripravený počas viacerých stretnutí medzi Jánom Langošom na jednej strane a F. Alexandrom, J. Weisom a autorom týchto riadkov na druhej strane ostal ležať na jeho pracovnom stole.

Ján Langoš rád citoval výrok Martina Bubera. Pri prejave v Topoľčanoch (september 2005) použil citát, že ľudia niekedy zabúdajú na prvé prikázanie Desatera, že „*miesto Hospodina sa klaňajú umelým výtvorom, ako je národ, strana, vlast*“ apod. „*Že medzi svoje oči a Božiu tvár vložili temný mrak.*“

JARO FRANEK

ROZHOVOR, KTERÉHO NELITUJI

Židovské muzeum v Praze letos slaví sté výročie svého založení ojedinelou akcí: ve spolupráci s více než stovkou domácích i zahraničních partnerů připravilo projekt „Rok s židovskou kulturou“. Po celé republice tak již šestý měsíc probíhají divadelní a filmová představení, koncerty, výstavy, autorská čtení, společenské akce, diskuse – to vše na židovské téma. Tušil jsem, že projekt, který připomíná i pohnutou historii muzea za dvou diktatur 20. století, zaujme média. Ani v nejmenším mě však nenapadlo, že právě jejich prostřednictvím si uvědomím i něco z oněch dob, kdy život – a nejen ten muzejní – svíraly totalitní ideologie.

Když jsem z Haló novin, této pohlednice z předlistopadového světa, obdržel otázky k „Roku s židovskou kulturou“, vymínil jsem si, že své písemně zasláné odpovědi ještě dostanu před otištěním k autorizaci. Hned zkraje jsem zjistil, že z rozhovoru vypadlo podstatné konstatování. Že totiž „činnost Židovského muzea za komunistické diktatury... poznamenala četná omezení, která znemožnila plnohodnotnou odbornou, expoziční, výzkumnou a osvětovou činnost, utrpěly historické synagogy i sbírkové předměty“.

To horší však teprve mělo přijít. „V roce 1950 bylo muzeum pod vlivem celospolečenských souvislostí u nás i ve světě převedeno do vlastnictví státu,“ četl jsem a hned si vybavil, co jsem napísal: „Muzeum bylo do vlastnictví státu převedeno pod nátlakem.“

Nebylo pochyb: „Pod nátlakem“ rovná se v komunistické hantýrce „vlivem celospolečenských souvislostí u nás i ve světě“. Komunisty a před nimi i nacisty kultivovaný kryptojazyk, mlžný a zároveň zlovlný blábol zastírající skutečnost, si opět přišel na své.

Redaktor mi svůj zásah vysvětlil: Prý „v podstatě věčně totožným popisem konstatoval totéž“ co já. Měl to tedy zdůvodněno, znal pravidla kryptomluvy. Možná také věděl, jak slovy nahrazovat, obměňovat a vysvětlovat i leccos jiného než jen komunistický nátlak: Vraždnění, bezpráví, útlak a okrádání.

S tím redaktorem jsem také mluvil. Měl poměrně mladý hlas, v socialistické škole nejspíš strávil jen pár tříd, a přece si skvěle osvojil lživou slovní fasádu oné doby. Je to neradostně zjištění. Zločinná ideologie, jednou provždy popírající svou vinu, našla nové mluvčí. Na druhou stranu, a to je dobré, jejich moc zatím končí u slov – a ani s nimi nemohou pokaždé zatočit, jak se jim zlíbí. Když jsem trval na tom, že Židovské muzeum bylo za komunistů opravdu zestátněno pod nátlakem, a nikoliv pod vlivem celospolečenských událostí u nás i ve světě, dostal jsem z Haló novin vyrozumění: Souběžně s „Rokem židovské kultury“ prý probíhá několik aktuálních akcí, které je třeba mapovat, a rozhovor se mnou tedy vyjde později.

Vím, že se tak nestane, ale vůbec mi to nevadí. Za daných okolností je to naopak dobře.

LEO PAVLÁT

(pro rozhlasovou stanici Česko a Rch)

WALDHEIM VE SKŘÍNI ...a jiné události

/Vybráno z českého tisku/

Nejvyšší sumu za jeden obraz v moderní historii zaplatil americký kosmetický magnát a mecenáš Ronald Lauder: 135 milionů dolarů, tj. asi tři miliardy korun. Portrét Adely Blochové-Bauerové namaloval rakouský malíř Gustav Klimt v roce 1907. Za 2. sv. války majitelé díla emigrovali, obraz zůstal v okupovaném Rakousku. Teprve loni se po dlouhých jednáních vrátil do rukou dědičky Marie Altmanové, žijící v USA (Mladá fronta Dnes, 20.6.). ■ Všechna významnější média informovala pravidelně o dění v Izraeli. ■ Pod titulkem „Konečně také v Brně zní povzdech mlékaře Tovjeho“ otiskl deník Právo (29.5.) recenzi na nastudování muzikálu „Šumař na střeše“ v „první české hudební scéně“, brněnském Městském divadle. Recenzent má různé výhrady, např. ke žlutým hvězdám, které režisér připjal hercům anachronicky v závěrečné scéně odchodu z vesnice. Navzdory všemu konstatuje: „Kde se Šumař na střeše objeví, na úspěch je zaděláno.“ ■ Týdeník Týden (29.5.) u příležitosti pětisetletého výročí smrti Kryštofa Kolumba připomíná mj., že dodnes není přesně znám jeho původ. Podle jedné teorie byl Žid, přesněji řečeno potomek marranů, Židů, kteří koncem

15. století přijali na Iberském poloostrově pod nátlakem křesť. ■ Na otázku: „Jaké to bylo v Portugalsku za války se Židy?“ odpověděl v obsáhlém rozhovoru pro „studentský list pro seniory“ Babylon (12.6.) česko-portugalský básník a dramatik František Listopad: „Tam žádní Židé nebyli, respektive Židé tam byli všichni – to semitské nelze v Portugalsku od nesemitského odlišit... Ti, kteří neodešli na konci středověku do různých zemí, se nechali pokřtít, ale někteří zůstali věrni své víře. Dodnes jsou tam vesnice na takové tamní Podkarpatské Rusi, které jsou celé židovské. Chovají se jako Semité, ale nevědí o tom.“ ■ Média (např. Zlínský deník, 8.6.) připomněla, že uběhlo dvacet let od

chvíle, kdy „Kurt Waldheim, rakouský kostlivec ve skříní, oťásl svědomím alpské země i světové diplomacie. V červnu 1986 ho totiž Rakušané zvolili za prezidenta a zadělali si tak na největší ostudu v poválečné historii státu.“ Waldheim působil za 2. světové války

jako důstojník wehrmachtu na Balkáně a podle americké administrativy se podílel i na deportaci Židů. On sám to popíral. ■ Podle deníku Blesk (5.6.) se zpěvák Petr Muk „opět vrací ke svému oblíbenému židovskému tématu, které začal v kapelách Shalom a Ocean“. Přijal prý roli rabiho Loewa v chystaném muzikálu skladatele Karla Svobody, jehož tématem je „milostný příběh dvou představitelů znesvářených světů katolíků a Židů“. ■ Pod titulkem „Spadané náhrobky vztýčí hlavy“ referují Listy Pelhřimovska-Vysočina (17.6.) o chystaných opravách hřbitovů v Humpolci, Hořepníku a také Horní Cerekvi, kde bude opravena i synagoga. „Její osud nám není lhostejný,“ řekl Listům starosta, „protože se jedná o raritu.“ ■ Pod titulkem „Stacho vystavuje tváře obětí holocaustu“ upozorní Lidové noviny (19.6.) na výstavu ve Staré synagoze v Plzni: slovenský fotograf mj. pomocí citlivé emulze exponoval autentické podobizny obětí šoa na různé velké kameny. ■ Pod titulkem „Stopa židovské komunity v Kutné Hoře slábně, ale stále existuje“ shledává Kutnohorský deník (31.5.) několik takových stop. Mezi 16.-19. stoletím tu Židé jako ve všech horních městech v Čechách bydlet nesměli. ■ Totéž číslo LN přináší recenzi na modernistickou inscenaci Shakespeara „Kupce Benátského“ v Západočeském divadle Cheb. Recenzent vyslovuje především rozpaky nad pojetím postavy Shylocka. ■ Rozhovor s primabalerinou Národního divadla Adélou Pollertovou přinesla MfD (17.6.). Její pradědeček, Emil Pollert (1867-1935), byl sólistou na téže scéně. ■ „Jsem členem židovské obce v Děčíně, poněvadž jsem tam objevil téměř happeninovou sestavu lidí, kteří dodržují svátky, žijí pospolitým životem, jsou otevření,“ řekl mj. slovenský sociolog Fedor Gál v rozhovoru pro časopis Terezínská iniciativa (5/2006). ■

O mezinárodní konferenci na téma „první genocida v moderních dějinách“, míní se vyvraždění více než milionu Arménů, kterým se provinili Turci před téměř sto lety a mají dodnes potíže s reflexí svého činu, píše Maskil (6/2006), dvouměsíčník židovské kongregace Bejt Simcha. ■ Reportáž z vily ve Wannsee, kde se v únoru 1942 dohadovala nacistická elita, jak zlikvidovat evropské Židy (od r. 1992 je tu muzeum), přinesl týdeník Respekt (24/2006). ■ MfD (8.8.) referovala o přelomovém rozhodnutí soudu v Toulouse, podle něhož musí francouzský stát a železniční firma SNCF odškodnit rodiny Židů, kteří byli za války transportováni do nacistických koncentračních táborů. Soud tak vůbec poprvé přiznal vinu státu i firmy na deportacích. ■ Informaci pod titulkem „Řada významných kutnohorských podniků měla židovské zakladatele“ přinesl Kutnohorský deník (1.6.). Stejný list (9.6.) zaznamenal pietní akt k uctění obětí šoa v Kutné Hoře. Hlavní projevy tu pronesli velvyslanec Dánska a kulturní rada velvyslanectví Německa. ■ „Procházka po židovských památkách v Cieszynie“ se jmenuje článek v Karvinském deníku (15.6.). ■ Respekt (5.6.) stejně jako řada dalších novin a časopisů otiskl nekrolog na česko-izraelského spisovatele a diplomata Viktora Fischla, který zemřel v Izraeli. V tomtéž čísle list komentuje rozhodnutí britských akademiků bojkotovat izraelské vědce. Na stejné téma přináší v příštím čísle polemiku dvou českých vědců a akademiků. ■ „Vyvolení mezi národy“ se podle Regionu Karviná (6.6.) jmenuje „nejvyšší izraelské vyznamenání“, jež za svou zemřelou matku Annu Gerlovou z Bohumína převzala v Jeruzalémském Jad vašem její dcera Jana Sudová. Paní Gerlová za 2. sv. války ukrývala čtyři uprchlíky z pochodu smrti. ■ MfD (3.6.) připomněla sté výročí narození slavné tanečnice a zpěvačky Josephiny Bakerové. Černá umělkyně, nositelka řádu Čestné legie (mj. za odbojovou

Kresby Antonín Sládek.

činnost za války), byla také bojovnicí proti rasismu: adoptovala dvanáct dětí nejrůznějšího původu; jedním z nich byl malý židovský chlapec.

(připravil tp)

IZRAEL: Pod tlakem mínění

Palestinci se bouří a prezident Mahmúd Abbás vyhlásil referendum: chtějí voliči vlastní stát v hranicích z června 1967? Pro Palestince je to třeskutý bod. Znamená totiž de facto uznání Izraele, což je sice v souladu s uzavřenými smlouvami i postojem Abbásova Fatahu, ale v ostrém protikladu s doktrínou vládního Hamásu. V době uzávěrky nebylo jasné, zda se referendum uskuteční (a podle průzkumů na 80 % Palestinců postoj své vlády zpochybní), nebo zda se Hamás nechá k uznání dotlačit sám a Abbás svou akci v takovém případě zruší, jak se vyjádřil. Pro Izrael to však není relevantní otázka. Jednostranné stažení z Judeje a Samařska se netýká oné „zelené čáry“ – naopak má vytvořit definitivní hranici, která se od linie příměří dohodnuté v roce 1949 odchyľuje. S tím si Jeruzalém poradí sám. Jinou věcí je tlak veřejného mínění západního světa, který izraelskou pozici komplikuje. Konec jara poskytl dvě ukázky.

AKADEMICI TÁHNOU DO BOJE

V pondělí 29. května přijala britská Národní asociace vysokoškolských učitelů doporučení, které vybízí k přerušení akademických styků s těmi vědci a jejich působišti v Izraeli, kteří se výslovně nezřeknou „politiky apartheidu“ a diskriminačních praktik vůči Palestincům. Rezoluce není závazná, navíc byla časově omezená do doby, než se Národní asociace (67 tisíc členů) sloučí s partnerskou organizací do Univerzitní unie. Nicméně pro dokument hlasovalo 106 delegátů konference z celkových 198

(proti bylo 71 a 21 se zdrželo), takže reprezentuje silný proud britských akademiků. Nejvíce zaráží jím nesená presumpce viny. Zmiňuje „pokračující izraelskou politiku apartheidu včetně výstavby vylučovací zdi a diskriminačních praktik ve vzdělání“, aniž by to však doložila, natožpak dokázala konkrétní provinění konkrétních vědců. Přitom od britských akademiků žádá, aby se kontaktů s izraelskými kolegy paušálně zřekli, pokud se oni sami výslovně nezřeknou něčeho, co je autory rezoluce Izraeli bez důkazů připisováno. Vidíme presumpci viny par excellence, která rozčiluje i soudné lidi, kteří na Izraeli právem leccos kritizují. Za diskriminaci lze považovat třeba červnové rozhodnutí ministerstva dopravy, že letecké spoje na vnitřních linkách z Roš Piny a Kirjat Šmony do Tel Avivu nebudou převážet Araby, neboť na těchto malých letištích chybí sofistikovaná vybavení na prohlížení bagáže. To je špatně, buď všichni, nebo nikdo, řekne v takovém případě liberál. Jenže o takových konkrétnostech se britská rezoluce nezmiňuje. A i kdyby – odpovídá snad za ono rozhodnutí izraelský chemik či muzikolog? Podobně by mohli izraelské akademiky žádat bojkot svých kolegů v Británii, nezřeknou-li se diskriminace katolíků v Severním Irsku. Může snad londýnský geolog za to, že mezi katolíky v Dublinu a v Derry je pořád státní hranice? Ne. Ale podle bojkotové logiky britských akademiků by se měl této „politiky apartheidu“ zřeknout.

Jak může britský bojkot, byť nezávazný a jen krátkodobý, ovlivnit praxi? V listu

Ha'arec se k tomu vyjádřil Cvi Ziegler, profesor Technionu a předseda izraelského Mezisenátního výboru univerzit. „Bojíme se, že dá legitimaci lidem debatujícím o bojkotu Izraele,“ říká Ziegler. Izrael je velmi propojený se západním světem, což v oblasti vědy platí několikanásobně. Podle Zieglera tu tedy existuje určitá závislost na mínění ciziny: „Bude-li chtít ve vědeckém časopise publikovat článek laureát Nobelovy ceny Aaron Ciechanover, nikdo mu bránit nebude. Ale mladý vědec, který pošle článek do britského odborného časopisu, musí vycházet vstříc editorům, kteří mohou váhat s publikací a prodlužovat termín.“ Mezisenátní výbor britskou rezolucí odsoudil a pokouší se ji delegitimovat coby útok na akademickou svobodu. Na zhodnocení výsledku je ještě brzy.

BOMBA, NEBO GRANÁT

Na posouzení akademického bojkotu stačí selský rozum. Mnohem zapeklitější situací nastolil 9. červen. Ostřelování izraelského území raketami GRAD a Kásám z pásma Gazy je realitou, na niž nic nezměnilo ani loňské stažení. Od té doby armáda likviduje odpalovací místa buď z vzduchu, nebo pomocí dělových člunů z moře. Pátek 9. června ale přinesl tragédii: při takové akci nastal výbuch na pláži u Gazy a zahynulo osm nevinných civilistů. Protesty se ozvaly nejenom ve světě, ale i v samotném Izraeli (demonstrace před domem náčelníka štábu Dana Chaluce se účastnila i dcera premiéra Dana Olmertová, veteránka elitní armádní jednotky). Sama armáda už chystala oficiální omluvu a ihned zahájila vyšetřování – ani to ale nerozptýlilo většinové přesvědčení o izraelské vině. Stojí tu totiž tvrzení proti tvrzení.

Palestinci tvrdí, že oběti zabil izraelský granát ráže 155 mm. Izraelské vyšetřování (mimo jiné tři zraněných se střepinami v tělech) zjistilo, že střepiny pocházely z bomby, ne z granátu, že kráter vznikl výbuchem zdola, ne dopadem shora a že Hamás pláž zaminoval na ochranu před izraelskými komandami – že tedy šlo o výbuch miny Hamásu. Generální tajemník OSN Kofi Annan ale podle svých slov nevěří tomu, že by Palestinci zaminovali veřejnou pláž, a žádá nezávislé vyšetření. Když pak telefonoval Olmertovi, ten mu odpověděl: „Proč jste mi nezavolal a nežádal vyšetření, když na Izrael dopadlo třicet raket?“ Ha'arec vidí vyznění skepticky: „V minulosti Izrael občas uspěl ve vyvracení přiřknuté odpovědnosti, například v roce 2002 za údajný masakr Palestinců v Džanínú. Ale tentokrát je to již zřejmě prohrané.“

Ostřelování izraelského území z pásma Gazy raketami je realitou. Foto archiv.

HOLOCAUST BEZPEČNĚ ZABALENÝ

Filosof Barša není popírač, ale marginalizátor

Sál Rakouského kulturního institutu Praze na Jungmannově náměstí byl 18. května napaný k prasknutí. Už na schodech jsem potkával lidi, kteří se do místnosti nedostali a vzdali to. Například herce Petra Nárožného nebo spisovatele Pavla Rezníčka. Já jsem byl rozhodnutý se prodat. Téma: Popírání holocaustu. Moderovali Petr Třešňák z Respektu a Jana Šmídová z ČRo 6, diskutovali ředitel ŽMP Leo Pavlát, filosof Pavel Barša, právník Petr Černý z Ústavního soudu a kanadsko-nizozemský historik Robert Jan van Pelt, jehož netradičně pojatou knihu o Osvětimi (napsal ji společně s Debórah Dworkovou) právě v těch dnech vydalo nakladatelství Argo.

Samozřejmě, že je těžko představitelné, že by do takové společnosti přišel reálný popírač holocaustu a byl ochoten veřejně kázat a obhajovat své bludné představy. Žádná taková senzace se nekonala ani zde a nic takového nikdo ani neočekával. Jistě i v našich zemích existuje patologická sedlina s těmito sklony, je však skrytá kdesi v kanálech internetu (příslušného popíračského materiálu včetně klasiky žánru je tam možné obstarat hojnost), nanebevšy se objeví zakuklená při nějaké bojové či „solidární“ akci. Jistota „nonkonformnost“ na sofistikované úrovni však na besedě zastupoval docent Pavel Barša, mj. autor doslovu k Finkelsteinovu pamfletu *Průmysl Holocaustu* (Dokořán, 2006) a autor obsáhlého článku, v němž komentoval údajný nátlak vlivné židovské lobby, která brání vydání studie amerických profesorů Mearshaimera a Walta *The Israel Lobby*. (Viz „Lobby, kterou se nevyplácí kritizovat“, LN, 15. 4. 2006 – mimochodem už titul je poněkud poplašný: Barša nakonec musí přiznat, že riziko, které kritika z Izraele vyvolává, spočívá v tom, že jiné autority s „riskantními“ názory zmíněných profesorů polemizují a oni musí trochu déle hledat nakladatele...)

Teze docenta Filozofické fakulty UK Barši, které přednesl na oné besedě, jsou v podstatě dobře představitelné a srozumitelné: u skupiny mladých hochů a dívek kolem známého anarchisty Slačálka vyvolávaly jednoznačný souhlas. Barša podobně jako Finkelstein tvrdí, že holocaust (šoa) se stal nepřipustnou ideologií Státu Izrael, který jím ospravedlňuje svou agresivní politiku vůči Palestincům, vydírá jejím prostřednictvím světové veřejné mínění, ostrakizuje kritiku Izraele a mění historickou skutečnost (kterou Barša nijak neproblematizuje) v kýč a nedotknutelný mýtus. Holocaust je pro Baršu jen a pouze historický fakt, který má být zkoumán nestrannými historiky a nemá se plést do současného bytí státu, který s ním de facto již nemá nic společného, neboť jednak od onoho faktu uplynulo

více než šedesát let, a jednak se odehrál v jiných historických a geografických souřadnicích. Jako nedobrovolného rukojmího svých názorů si vzal vedle sedícího historika Roberta Jana van Pelta, který podle Barši reprezentuje správný přístup, protože zkoumá holocaust „vědecky“: na základě historických materiálů a dokumentů, konkrétně architektonických plánů výstavby komplexu osvětimských koncentračních táborů. Jako argument uvedl příklad van Peltova angažmá u londýnského soudu v případě Lipstadvová v. David Irving. Van Pelt usvědčil popírače ze lži nikoli jako přímý účastník holocaustu, ale jako odborník, který mohl existenci plynových komor doložit jaksi „materiálně“, tedy z archivních plánů a dokumentů, zatímco přeživší se různě pletli, protiřekli si, emocionálně se rozdírali – a byli tudíž pro soud svědky „nižšího“ řádu. Těžko říci, co si decentní kanadský profesor v tu chvíli myslel: nevyžádanou poklonu přešel zdvořile.

S docentem Baršou, jehož démonický zjev, v němž se mísila gestikulace a mimika Václava Bělohorského s vizáží Ferenze Liszta, polemizoval Leo Pavlát. Koncepce obou intelektuálů byla však natolik odlišná, že nebylo možné nalézt jakoukoli společnou řeč. Na straně Leo Pavláta leží vědomí kontinuity židovského osudu, jež v existenci Státu Izrael spatřuje dědice a přirozeného opatrovatele odkazu šoa, na straně druhé stojí dekonstrukturalista, který historii chápe jako sled uzavřených fenoménů, jež jsou pak vždy ideologicky zneužívány v mocenském boji. I holocaust je tedy pro něj v tuto chvíli především silový konstrukt, zneužívaný mocnějším (Izraelem a celosvětovou sionistickou lobby) proti slabšímu: Palestincům vyhnáním ze svých domovů a držením v nerovnoprávném postavení. Stále připomínání holocaustu, budování muzeí, památníků, filmy, jako jsou na jedné straně *Schindlerův seznam* a na druhé Lanzmannův dokument *Šoa*, nepřeborná beletristická literatura, zkrátka celý tento semitofilský folklor nelze podle Barši hodnotit v důsledku jinak než jako prostředek oficiální politiky Státu Izrael, jenž nemá s realitou šoa nic společného – jde o militaristický útvar, který byl nastolen „osazením území statisíci kolonistů, zavedl režim apartheidu a porušování lidských práv“.

Docent Pavel Barša má k popíračům holocaustu daleko. On by jen holocaust rád viděl jaksi bezpečně zabalený, zhygienizovaný a zbavený jakéhokoli zápachu: téma pro historiky, cosí jako třicetiletá válka nebo římské zničení Kartága. Cosí bez jakéhokoli vlivu a významu pro současnost. Není popírač, je marginalizátor. Uvidíme, jak vlivný.

JIRÍ PEŇAS

Kalendárium

Před sto lety, 2. 7. 1906, se v Moravské Ostravě narodil spisovatel **JOSEF BOR** (vl. jm. JOSEF BONDY). Po studiu práv v Curychu a Brně pracoval jako právník. Za války byl vězněn v Terezíně, Osvětimi, Monowicích a Buchenwaldu. Vrátil se sám, nacisté mu vyvraždili celou rodinu, včetně ženy a dvou dětí. Pracoval jako právník na ministerstvu, odkud byl však r. 1952 z politických důvodů vyhozen a až do r. 1966 se živil jako metodik v podniku Hutní projekt. Zemřel v Praze 31. 1. 1979. Do české literatury se zapsal především dvěma

Josef Bor. Foto archiv rodiny.

výjimečnými díly s tématem koncentračních táborů: autobiografickým románem *Opuštěná panenka* (1961) a novelou *Terezínské rekviem* (1963). Obě prózy byly přeloženy do řady jazyků, Terezínské rekviem se dočkalo 26 vydání a více než 10 rozhlasových zpracování. V rukopise zůstávají jeho pozdější díla: filosofický pohled na židovské dějiny a náboženství *Proroci a jejich Bůh* aj.

Před 150 lety, 2. 7. 1856, se v Praze narodil **JULIUS ISIDOR KATZ**. Studoval hudbu (jeho učitelem byl Bedřich Smetana) a literaturu, věnoval se však žurnalistice. Byl dopisovatelem mnoha listů, sám vydával *National-liberale Correspondenz* a byl šéfredaktorem *Karlsruher Zeitung* a *Süddeutsche Korrespondenz*. Zemřel v Karlsruhe 6. 12. 1912.

Před 60 lety, 22. 7. 1946, zemřel v Jeruzalémě (při pumovém atentátu na hotel King David) **LEOPOLD BAUM**, syn básníka Oskara Bauma. Narodil se 4. 12. 1909 v Praze, kde působil jako novinář (*Prager Tagblatt*, šéfredaktor *Prager Abendzeitung*) až do r. 1938. O rok později emigroval do Palestiny, kde pracoval jako úředník pro britskou mandátní správu.

Před 100 lety, 26. 7. 1906, se v Brně narodil **HARRY ERICH KLEPETAR**. Po studiu práv na UK pracoval jako redaktor v *Prager Tagblattu*. Roku 1940 emigroval do Šanghaje, kde byl v letech 1943–45 internován, roku 1949 odešel do New Yorku, kde pracoval mj. jako redaktor, od r. 1974 jako docent pro historii, politiku a německou literaturu na School for Social Research. Je autorem odborných prací o českých dějinách. Zemřel v New Yorku 19. 3. 1994.

lv, tp

ROK S ŽIDOVSKOU KULTUROU – 100 LET ŽM V PRAZE

Výběr z červencových a srpnových akcí. Úplný přehled naleznete na www.jewishmuseum.cz, 100@jewishmuseum.cz

VÝSTAVY

Židovské muzeum v Praze

■ Do 28. 8. *Pražské ghetto v obrazech*, Muzeum hl. města Prahy. Vybraná díla ze sbírek ŽMP, Muzea hl. města Prahy a Národní galerie v Praze. Na 200 obrazů, kreseb a grafických prací – rodinné podobizny, romantické pohledy ze Starého židovského hřbitova stejně jako uličky a zákoutí pražského ghetta z doby jeho asanace, která předcházela založení muzea.

Jubilejní synagoga v Praze

■ Do 23. 7. *Slyš náš hlas*. Až do 23. července je v synagoze v Jeruzalémské ulici 7, Praze I pozoruhodná výstava výtvarných prací studentů z Prahy, Londýna a Norimberku. Jedná se o práce vzniklé v rámci mezinárodního umělecko-vzdělávacího projektu *Slyš náš hlas* na podporu myšlenek tolerance, proti antisemitismu, rasismu a xenofobii. Garantem projektu v České republice je Židovské muzeum v Praze a mezi výtvoři děti a studentů z pěti českých škol je možno zhlédnout i práce z židovské Lauderovy školy při ŽOP. Výstava je otevřena denně kromě soboty od 13 do 17 hodin.

Galerie S.V.U. Mánes Diamant & Galerie Millennium

■ 11. 7.–28. 8. *Lodní listek do ráje – Peretz Béda Mayer a Fritz Haendel*. Výstava díla dvou originálních malířů, které poprvé představila roku 2005 expozice v Terezíně (viz Rch 6/2005).

Městské muzeum Žacléř

■ Do 31. 8. *Joannes Koehler – život a dílo*. Výstava přiblíží život a dílo pozoruhodného židovského malíře, který po strastiplné cestě strávil zbytek života v malé osadě Vrchová pod Královeckým Špičákem. www.zacler.cz/muzeum

Moravské zemské muzeum v Brně

■ Do 16. 9. *Fritz Grünbaum – Grüss mich Gott!* ve spolupráci s Theaternuseum ve Vídni. Výstava přibližuje život a dílo brněnského rodáka, vídeňského a berlínského kabaretiéra, herce, tanečníka, režiséra a spisovatele. www.mzm.cz

Muzeum dětské kresby Praha

■ 3. – 31. 7. *Neztratit víru v člověka... Projektora očima židovských dětí*

Muzeum Velké Meziříčí

■ Do 31. 8. *Nalezené tváře* – putovní výstava ŽMP. Vzpomínka na oběti holocaustu – dokumenty a fotografie.

Oblastní galerie v Liberci

■ Do 17. 9. *Otto Th. W. Stein (1877–1958) / Výběr z tvorby*. Výběr prací na papíře, především akvarely, kvaše a tužkové kresby z 20.–50. let 20. století (krajiny severního Německa, momenty z Terezína, květinová zátiší a portréty). Steinovo dílo je možno v takto ucelené podobě vidět poprvé po téměř padesáti letech. www.ogl.cz

KULTURNÍ POŘADY

Alexander Jakesch: Rozlité mléko, olej, 1889. Z výstavy *Pražské ghetto v obrazech* v Muzeu HMP.

Regionální muzeum v Mikulově – Synagoga

■ Do 30. 9. výstava věnovaná 70. výročí otevření Ústředního židovského muzea pro Moravsko-Slezsko v Mikulově. Ve spolupráci se ŽMP. Současně je tu výstava izraelského fotografa Briana Hendlera. www.rmm.cz

Synagoga v Lipníku n. Bečvou

■ Do 31. 8. *Historie Židů v Čechách a na Moravě a Židovské tradice a zvyky* – putovní výstavy ŽMP. www.mesto-lipnik.cz

Synagoga v Lošticích

■ Nově doplněná výstava *Byl jednou jeden svět* byla obohacena o první český překlad textů z knihy *Hodiny rozjímání (Stunden der Andacht)*, kterou napsala v Lošticích roku 1854 spisovatelka Fanny Neuda (do češtiny ji převedl J. A. Haidler). Vystavené texty jsou doplněny výtvarnými pracemi studentů z umělecké školy v Praze. www.respectandtolerance.com

KONCERTY

Oblastní galerie v Liberci

■ 12. 7. v 19.00: koncert skupiny Ha Chucpa. www.ogl.cz

Židovské muzeum v Praze

– Státní opera Praha

■ 20. 7. v 19.30: *Slyš náš hlas*. Židovské muzeum v Praze společně s Hackney Music Development Trust (Londýn) a Internationales Kammermusik Festival (Norimberk) uvádějí *Hear Our Voice – Slyš náš hlas* – nové hudebně-divadelní dílo vytvořené na základě libreta Tertii Sefton-Green za použití básní, deníků a dopisů napsaných dětmi v Terezíně v období šoa. **Omezený počet volných vstupenek na představení ve Státní opěře je možno až do jejich vyčerpání vyzvednout u paní H. Beckové v sekretariátu ŽOP.**

Hudba v synagogách Plzeňského regionu

■ 20. 8. *Tre Violini* (M. Vilímeček, J. Nováková, L. Vilímeček), Kasejovice.

FESTIVALY

Poláčkovo léto, 26. 6. – 8. 7.

■ Divadelní festival v netradičních prostorách města, pořádaný na počest rychnovského rodáka, spisovatele a novináře Karla Poláčka. Součástí festivalu jsou koncerty v rychnovských kostelech a v synagoze. Informace na tel. č.: tel 494 531 432, 603 810 775.

Boskovice 2006, 13. – 16. 7.

■ XIV. ročník festivalu pro židovskou čtvrť – přehlídka hudby nejrůznějších žánrů, divadel, filmů, videoprojekcí, výstav, výtvarných děl a happeningů. Festival probíhá v celém městě a po dobu jeho konání bude veřejnosti i mimo vlastní programy přístupná synagoga, kde je instalována expozice Muzea Boskovicka, věnovaná židovské čtvrti, a židovský hřbitov. Program na webových stránkách www.unijazz.cz.

Týden židovské kultury Holešov, 23. – 29. 7.

■ Výběr z programu: 12. 7.–12. 8. Výstava izraelské výtvarnice Orit Hofschi, Městská galerie. 23. 7. v 19.00 koncert zpěvačky Bente Kahan (Norsko). 24. 7. v 18.00 autogramiáda s A. Lustigem. 25. 7. v 18.00 autogramiáda s prof. V. Komárkem. 26. 7. v 18.00 koncert skupiny Trombenik. 27. 7. v 18.00 autogramiáda s A. Goldflamem. 29. 7. od 18.00 přehlídka klezmerových kapel: Klec, Jarmula band (Polsko) a Pressburger klezmer band, nádvoří holešovského zámku. Koncerty & přednášky & besedy v Šachově synagoze: 28. 7. ve 22.00 noční koncert při svíčkách houslisty Alexandra Shonerta. 29. 7. ve 14.00 diskuse mezi PhDr. L. Pavlátem a docentem ThDr. M. Prudým na téma židovsko-křesťanských vztahů. Pořádá Olam – Společnost Judaica, www.olam.cz.

Šamajim Třebíč, 31. 7. – 5. 8.

■ III. ročník festivalu, který se koná v prostorách Zadní synagogy a židovské čtvrti, která byla v červenci roku 2003 spolu s třebíčskou bazilikou sv. Prokopa zapsána na seznam UNESCO. Program na www.kviztrebic.cz.

IZRAEL SOUDCŮ A KRÁLŮ

■ V nakladatelství P3K vychází pokračování *Příběhů Tóry* autora Jana Diveckého nazvané *Izrael soudců a králů*. Kniha přibližuje základní příběhy hebrejské Bible (Tanachu) a komentáře nejvýznamnějších židovských rabínů-komentátorů, obsahuje také slovník základních pojmů a mapy. Má 144 stran, prodejní cena je 249 Kč, při objednávce v nakladatelství (www.p3k.cz nebo objednavky@p3k.cz) je cena 199 Kč (plus poštovné).

VÝSTAVA KRESEB

OTTY GUTFREUNDA

■ V jídelnách Obecního domu (náměstí Republiky 5, Praha 1) je do 17. září denně od 10 do 18.00 přístupna výstava kreseb Otty Gutfreunda.

LITERÁRNÍ A VÝTVARNÁ SOUTĚŽ PAMÁTNÍKU TEREZÍN

Začátkem ledna 2006 vyhlásilo vzdělávací oddělení Památníku Terezín XII. ročník literární a X. ročník výtvarné soutěže. Obě tyto soutěže se konají pod záštitou paní Hany Greenfieldové, bývalé vězeňkyně terezínského ghetta, autorky knihy *Útržky paměti. Z Kolína do Jeruzaléma*.

Letošního ročníku soutěží se zúčastnilo 89 škol z celé České republiky. Celkově bylo zasláno do Památníku Terezín bezmála 800 prací školáků všech věkových kategorií, od dětí prvních tříd až po maturanty. Došlé práce se následně rozdělují právě dle věkových kategorií. Stejně jako v předchozích ročnících soutěže jsme chtěli i tentokrát ponechat autorům dostatečnou volnost při zpracování prací tak, aby se mohla plně rozvinout jejich fantazie a kreativita. Proto jsme zadali jen ústřední téma a každá samostatná práce toto téma mohla rozšířit do netušených stran a rozměrů.

Pro literární soutěž roku 2006 jsme zvolili název „Vidina ráje“. Toto spojení slov jsme si dovolili vybrat z knihy *Z Kolína do Jeruzaléma*. Každý z nás si pod slovem „ráj“ představuje něco jiného. Pro vězně za druhé světové války to byl bezesporu kousek chleba, pro dnešní mládež je vidina ráje jistě odlišná. Mnoho prací letošního ročníku bylo věnováno problematice drog, která byla konfrontována právě s rájem. Mezi pracemi se objevily mnohé básně a eseje, ovšem největší zastoupení měly úvahy. Karel Růžička, žák 9. třídy ZŠ Divišov, například napsal: ... *Když si po sobě všechno, co jsem tak dlouze napsal, přečtu, připadá mi to dost zmatené. Napadlo mě, že to všechno mi před pár roky mamka jenom jednou větou napsala: „Ráj je ten starodávný dům, v němž přebýváme den co den, aniž to tušíme – dokud to neopustíme.“*

Žáci a studenti se mohli zúčastnit také výtvarné soutěže s námětem „Můj obraz 20. století“. Žáci ani tady neklamali a vzpomněli si na mnohé fenomény minulého století. A způsoby zpracování byly ještě bohatší než v literární části, od obrázků malovaných tužkou až po velkoformátové obrazy; od perokreseb po asambláže (výtvarné dílo vytvořené spojením různých předmětů a materiálů, pozn. autor) a nejedno trojrozměrné dílo.

Slavnostní vyhlášení výsledků soutěží se konalo dne 7. června 2006 v Půdním divadle Magdeburských kasáren. Přítomni byli i ředitel Památníku Terezín Jan Munk, zástupkyně města Terezín Růžena Čechová a bývalý vězeň terezínského ghetta pan Tommy Karas. Celkem bylo předáno 121 cen, z toho 5 kolektivních. Uděleny byly také ceny dr. Erika Poláka, na počest bývalého vězně ghetta Terezín a později významného historika Památníku Terezín a experta na období holocaustu. Touto cenou byla ohodnocena díla neobyčejně působivosti a výpovědní hodnoty s ohledem na fenomén holocaustu. Atmosféru příjemně doplnilo vystoupení Hudebního sboru žáků Základní školy U Stadionu z Litoměřic.

Beáta Krůpová, Petra Fedorovičová

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

KOŠICE 2006

Koncom mája 2006 sa uskutočnilo v Košiciach trojdňové „Stretnutie-Košice-2006“. Bolo to zorganizované stretnutie našincov povojnovej generácie, ktorí odišli z Košíc a okolia po roku 1964. Zúčastnilo sa ho asi 215 ľudí zo všetkých kútov sveta: USA, Kanada, Austrálie, Izraelu, Švédska, Francie, Nemecka, Švajciarska, Rakúska a aj židovských občanov, ktorí sa narodili po 2. svetovej vojne a žijú dodnes v Košiciach. Zúčastnilo sa ho taktiež asi 10 zástupcov z Bratislavy a aj zopár ľudí z Čiech. Uskutočnili sa rôzne podujatia: stretnutie židovských absolventov Šrobárového gymnázia v Košiciach, slávnostná večera v hoteli Golden Royal s ciganskou hudbou, otvorenie výstavy známeho židovského fotografa Juriho Dojča, pôvodom z Humenného, pôsobiacého v Kanade na tému „Prežili sme“ (holocaust), prechadzka historickými židovskými Košicami s vysvetlením historika Paľa Salamona z Budapešti, piatkova večerná molitba v synagoge.

Smútočná tryzna a spomienka na košických židov, ktorí boli vyvezení z Košíc v roku 1944 (15 000 ľudí), sa konala na židovskom cintorine za účasti rabína pana Steinera a zástupcov evanjelickej a katolíckej cirkve. Taktiež sa uskutočnil výlet a obed na Jahodovej nedaleko Košíc a galavečer v hoteli Slovan za účasti verejných činiteľov.

Stretnutie bolo veľmi dobre zorganizované cez internet. Hlavnými organizátormi boli Jana Tesserová z Košíc, Peter Neuwirth zo Švajciarska a Prahy a Tomo Quitt z Izraelu.

Plánuje sa ďalšie stretnutie celo-slovenské alebo celo česko-slovenské v roku 2008 u príležitosti 40 rokov od okupácie Československa Sovietskou armádou.

Tomo Quitt

PAMÁTNÍK VĚZŇŮM ZE SCHWARZHEIDE

Na strastiplném pochodu do neznáma překročili 23. dubna 1945 vězni koncentračního tábora Schwarzheide československou hranici v Dublici u Krásné Lípy. Svítila jim nová naděje. Jsme doma a Němci už prohráli válku? Nebyl to však ještě konec. Bestie SS vraždily dál a do večera zůstali na studené zemi další ubití. Tobě Kurte Altschule z Prahy, Herberte Altschule z Prahy, Pavle Fischere z Havlíčkova Brodu, Bedřichu Kaufmanne z Prahy, Viléme Slatine z Prahy, Karle Teichnere z České

Skalice, Tobě Maciejski z Polska a Tobě bezejmenný Francouzi jsme 23. dubna 2006 postavili skromný památník na místě Vašeho skonu. Říká se, že čas zahojí rány. Tyto rány však zůstanou otevřené navždy!

Za účasti místních obyvatel a delegace ze SRN jsme společně vzpomínali a pomodlili se za své bratry, kteří nikdy nespátřili světlo svobody. El male rachamim a Kadiš přednesl pan rabín Sidon.

Richard Svoboda, za Sdružení bývalých vězňů konc. tábora Schwarzheide

ŽO BRNO:

Ukončení sbírky „Jerocham“

■ Před dvěma měsíci jsme zde oznámili úmysl brněnské obce uspořádat sbírku na podporu základní školy v negevském Jerochamu. Vybralo se 59 530 Kč, závazek představenstva ŽOB tuto částku navýšil na 120 000 Kč. Částka již byla převedena do Jerochamu. Z brněnské obce se sbírky zúčastnilo 23 členů, z toho jeden ze zahraničí. Další dva příspěvky pocházejí mimo ŽOB, domníváme se, že jde o čtenáře Roš chodeš. Mnoho díky všem.

Pavel Fried, Martin Mandl

ŽOB PŘIJME PRACOVNÍKA NA POZICI ASISTENT/ASISTENTKA

■ Náplň práce: zajišťování veškeré administrativní agendy ŽOB. Požaduje se organizační schopnosti, citlivý přístup k lidem, pracovní flexibilita a samostatnost.

Požadavky: základní počítačové dovednosti (včetně internetu), řidičský průkaz alespoň kategorie B, znalost německého či anglického jazyka (žádný z předchozích požadavků není kategorický). Vypisovaná pozice je nabízena na dobu určitou od 1. 11. 2006 (po dobu mateřské dovolené). Pružná pracovní doba může v mimořádných situacích zahrnovat i dny pracovního volna. Informace: 545 212 195; jindrich.bauer@zob.cz.

O ŽIDECH V ROUSÍNOVĚ NA WEBU

■ Zájemci o údaje o židovské komunitě v Rousínově naleznou podrobné informace na www.phil.muni.cz/~cech/zid2.html.

DENNÍ CENTRUM CH. JORDANA

■ Každý den máme pravidelné aktivity. Zvláštní nabídka: 25. 7. od 10.30 – Beseda „O dobré náladě“ s dr. Z. Peterovou; 17. 7. od 10.30 – klavírní koncert (hraje David Kalhaus). Vycházky a výlety organizujeme aktuálně dle dohody a počasí.

VÝZVA

■ Hledám opatrovníci-spoločníci ke starší paní do Izraele na nejméně 1 rok. Podrobnosti na tel. č. 604 290 659 nebo e-mailem: vera.vancurova@quick.cz. Zn.: Spěchá.

SEZNÁMENÍ

■ Rozvedená vysokoškolačka, 57 let, hledá židovského muže, pro kterého je Tóra každodenním živým průvodcem, ale kterému nechybí i – zn: Smysl pro humor. Případné nabídky prosím do redakce Rch.

ŽNO BRATISLAVA

V **júli** oslávia: pán Alexander Bachnár, nar. 29.7. – 87 rokov; pán Peter Bán, nar. 19.7. – 75 rokov; pán Ferdinand Blau, nar. 22.7. – 85 rokov; pani Ing. Erika Brániková, nar. 20.7. – 75 rokov; pán Ernest Brodek, nar. 23.7. – 76 rokov; pán MUDr. Milan Erban, nar. 31.7. – 60 rokov; pán Evžen Ječný, nar. 23.7. – 75 rokov; pán Ing. Bernard Knežo-Schönbrunn, nar. 4.7. – 87 rokov; pani Zlatica Košťalová, nar. 20.7. – 91 rokov; pani RNDr. Mária Krivjanská, nar. 16.7. – 60 rokov; pani Ludmila Mesežníková, nar. 20.7. – 79 rokov; pani Ema Neubrunnová, nar. 12.7. – 98 rokov; pani PhDr. Emma Panovová, nar. 28.7. – 81 rokov; pani Jozefína Patašiová, nar. 19.7. – 77 rokov; pani PhDr. Anna Podhorná, nar. 28.7. – 70 rokov; pani Veronika Poláková, nar. 14.7. – 76 rokov; pán Juraj Reich, nar. 7.7. – 79 rokov; pani Marianna Rybecká, nar. 4.7. – 71 rokov; pani Elena Schultzová, nar. 1.7. – 81 rokov; pani Klára Somogyiová, nar. 17.7. – 82 rokov; pán Juraj Stainer, nar. 13.7. – 60 rokov; pani Ing. Darina Šmardová, nar. 3.7. – 60 rokov; pani Desanka Tausová, nar. 2.7. – 77 rokov; pani Ing. Katarína Traubnerová, nar. 16.7. – 60 rokov; pán Samuel Trojan, nar. 30.7. – 86 rokov; pán RNDr. Eduard Ujházy, CSc., nar. 3.7. – 60 rokov; pani Agneša Urbanová, nar. 13.7. – 71 rokov; pani Anna Weisssová, nar. 9.7. – 82 rokov; pani Katarína Zitkovská, nar. 16.7. – 77 rokov a pani Anna Zlatošová, nar. 24.7. – 82 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

Naše rady opustili: pani Ružena Vajnorská vo veku 89 rokov, pani Šarlota Friedlová vo veku 88 rokov a pani Ružena Lipšicová vo veku 100 rokov. Pozostalým vyjadrujeme hlbokú sústrasť.

ŽO BRNO

V **červenci** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Nicole Engelsmannová, nar. 31.7. – 35 rokov; pani Lýdia Ferová, nar. 8.7. – 68 rokov; pán David Fiša, nar. 7.7. – 18 rokov; pani Dita Hanáková, nar. 3.7. – 34 rokov; pan Bedřich Hermann, nar. 2.7. – 87 rokov; pan Leo Horáček, nar. 23.7. – 57 rokov; pan Ctibor Hřebíček, nar. 15.7. – 51 rokov; pan Petr Kavan, nar. 15.7. – 56 rokov; pani Renata Laxová, nar. 15.7. – 75 rokov; pani Gusti Veselá, nar. 27.7. – 77 rokov; pani Věra Vozáková, nar. 30.7. – 62 rokov a pani Lada Young, nar. 7.7. – 31 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

Srdečně blahopřejeme našim **červencovým** oslavencům: pan Alexandr Narodetsky, nar. 4.7. – 61 let; pan Leoš Štředa, nar. 5.7. – 43 let; pan John Konirsch, nar. 6.7. – 80 let; pan Michael Neuwirth, nar. 7.7. – 48 let; pani Vlasta Bakalová, nar. 10.7. – 58 let; pani Lilián Malkina, nar. 14.7. – 68 let; pan Petr Chvátal, nar. 15.7. – 33 let; pan Jaroslav Kovtun, nar. 21.7. – 11 let a pan Daniel Jankovič, nar. 30.7. – 24 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

Srdečně blahopřejeme našim členům, kteří v **červenci** oslaví narodeniny: pani Dora Mašterová, nar. 20.7. – 88 let a pan Tomáš Sommer, nar. 23.7. – 60 let. *Ad mea veesrim šana!*

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽNO KOŠICE**

Srdečne blahoželáme našim **júlovým** oslavencom: pani Olga Šponderová-Solárová, nar. 20.7. – 94 rokov; pán Viliam Schön z Kráľovského Chlmca, nar. 18.7. – 93 rokov; pani Alžbeta Fábryová z Michaloviec, nar. 6.7. – 88 rokov; pani Klára Galková, nar. 17.7. – 88 rokov; pán Július Levický, nar. 20.7. – 88 rokov; pán Dezider Drucker, nar. 27.7. – 87 rokov; pani Viera Koložváryová, nar. 2.7. – 86 rokov; pani Magdaléna Novotná, nar. 31.7. – 86 rokov; pán Šimon Chajmovič, nar. 16.7. – 84 rokov; pán Alfréd Forbát, nar. 9.7. – 83 rokov; pani Šarlota Mészárošová, nar. 19.7. – 83 rokov; pán Imrich Jesenský, nar. 13.7. – 81 rokov; pán Eugen Šramek z Kráľovského Chlmca, nar. 2.7. – 78 rokov; pani Ilona Gregorová, nar. 29.7. – 77 rokov; pani Katarína Hirschová, nar. 19.7. – 75 rokov a pani Magdaléna Zunová, nar. 21.7. – 73 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **červenci** oslavujú své narodeniny pani Lea Adamová, nar. 13.7. – 33 let a pani Naďa Šichanová, nar. 16.7. – 54 let. Oběma přejeme *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO MICHALOVCE

V mesiaci **júni** oslávili narodeniny naša najstaršia členka pani Gizela Kleinová, nar. 25.6. – 94 rokov, a pan Eugen Haber, nar. 18.6. – 85 rokov, ktorému u príležitosti životného jubilea ďakujeme za všetko, čo pre našu obec vykonal, a dúfame, že ešte vykoná. V **júli** oslaví svoje narodeniny naša milá Alžbeta Fábryová, nar. 6.7. – 88 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **červenci** oslaví životní jubilea naši členové: pan Oskar Horský, nar. 24.7. – 86 let a pan Jaroslav Nejezchleba, nar. 12.7. – 36 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **červenci** oslavujú: pan Ing. Josef Salomonič, nar. 1.7. – 68 let; pani Iraida Reichtmanová, nar. 1.7. – 55 let; pani Inge Rusňáková, nar. 2.7. – 74 let; pani PhDr. Zuzana Čaplová, nar. 5.7. – 57 let; pani Jindřiška Danelová, nar. 6.7. – 74 let; pani Jana Dytková, nar. 16.7. – 75 let; pani Zuzana Lyčková, nar. 20.7. – 58 let; pani Hanna Tomešová, nar.

25.7. – 84 let; pan Dalimil Čech, nar. 25.7. – 25 let a pani Traute Hanková, nar. 30.7. – 90 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **červenci** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Klára Faitová, nar. 17.7. – 77 let; pani Marta Mikulová, nar. 17.7. – 78 let; pan Ladislav Václavík, nar. 4.7. – 53 let a pan Karel Steiner, nar. 6.7. – 53 let. Naším členům přejeme vše dobré do dalších let, včetně pevného zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

Životní jubileum v **červenci** oslaví: pani Eva Blažková, nar. 31.7. – 82 let; pani Elly Cabicarová, nar. 20.7. – 88 let; pani Žofie Czinzerová, nar. 29.7. – 89 let; pani Esti Gutweinová, nar. 23.7. – 94 let; pani Blanka Klingerová, nar. 6.7. – 92 let; pani Sonia Kratochvílová, nar. 19.7. – 80 let; pani Věra Krulišová, nar. 7.7. – 92 let; pani Šárka Kuželková, nar. 24.7. – 86 let; pani Edeltrude Landová, nar. 5.7. – 93 let; pani Zuzana Ledererová, nar. 29.7. – 82 let; pani Jana Polanská, nar. 27.7. – 85 let; pani Irena Racková, nar. 23.7. – 81 let; pani Eva Roubíčková, nar. 16.7. – 85 let; pani Kamila Siegllová z Hradce Králové, nar. 22.7. – 81 let; pan Richard Svoboda, nar. 29.7. – 83 let; pani Gusta Šnábllová, nar. 3.7. – 87 let a pani Věra Tomanová z Náchoda, nar. 5.7. – 75 let. *Ad mea veesrim šana!*

Ve věku 68 let zemřel 20. června 2006 člen ŽOP pan Jiří Pick.

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **júli** oslávia svoje narodeniny tito naši členovia: Pani MUDr. Soňa Bazlerová, nar. 6.7. – 61 rokov; pán Šimon Chajmovič, nar. 15.7. – 84 rokov a pani Etela Stekauerová, nar. 24.7. – 82 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **jún a júl** majú sviatok narodenín nasledovní členovia našej komunity: pani Ing. Judita Gáborová, nar. 13.6. – 71 rokov; pán MUDr. Ladislav Šinkovič, nar. 11.6. – 70 rokov; pán Ing. Zoltán Wirtschtafer, nar. 4.7. – 52 rokov; pán JUDr. Juraj Wirtschtafer, nar. 21.7. – 56 rokov a pani Eva Ruffiniiová, nar. 28.7. – 76 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **červenci** oslavujú: pani Lotta Kozová, nar. 19.7. – 81 let; pani Hana Kredlová, nar. 15.7. – 49 let; pani Sylvia Lebovičová, nar. 26.7. – 60 let; pan František Lederer, nar. 11.7. – 76 let; pani Miriam Pytelková, nar. 29.7. – 53 let; pani Eva Skočdopolová, nar. 29.7. – 74 let; pan Miroslav Stančík, nar. 3.7. – 56 let; slečna Klára Rubinsteinová, nar. 19.7. – 26 let a pan Robert Appel, nar. 7.7. – 42 let. *Ad mea veesrim šana* přeje Židovská obec Teplice.

Blahopřání

Dne 22. června se dožil ve zdraví a svězesti pan Frank Vadasz z Los Angeles devadesátí let. Zdraví a spokojenost do dalších roků mu ze srdce přejí Dana, Andrea, Barbara a Kristina. *Ad mea veesrim šana!*

Z DÁRFÚRU DO IZRAELE

Izrael se stává útočištěm pro uprchlíky z Dárfúru. V zemi jich dle úředních údajů žije 220, předpokládá se ale, že nelegálně se jich sem dostalo mnohem více. Tito lidé utekli před masakry provládní arabské milice džandžavídů, dostali se do Egypta a odtud do Izraele. Oficiálně jsou to státní příslušníci Súdánu, Izraeli nepřátelského státu, a tedy v zemi nežádoucí uprchlíci. Jsou zadržováni ve věznicích, na armádních základnách nebo v odlehklých kibucech. Jejich kauzy se zastaly skupiny bývalých vězňů koncentračních táborů a lidí bojujících za lidská práva, kteří poukazují na to, že právě Izrael by měl chránit lidi, kteří prchají před genocidou. Navíc pokud by běžence vydal zpět, čekal by je jistý trest smrti za to, že navštívili sionistický stát. „Nemůžeme ignorovat uprchlíky z Dárfúru, kteří klepají na naše dveře,“ napsal ředitel památníku Jad vašem Avner Šalev izraelskému premiérovi Ehudu Olmertovi. K výzvě chránit životy těchto uprchlíků se přidal také Elie Wiesel. Mluvčí izraelského ministerstva zahraničí prohlásil, že běžence nikdo zpět neposílá: „Jde jen o to, že Izrael není schopen přijmout záplavu žadatelů o azyl. Spolupracujeme s Vysokým komisariátem pro uprchlíky při OSN a snažíme se pro ně nalézt lidské řešení. A mezitím se jim pokusíme vytvořit přijatelné podmínky zde, v Izraeli.“

STO LET MOSKEVSKÉ CHORÁLNÍ SYNAGOGY

Chorální synagoga byla postavena již roku 1891, ale sté výročí slaví až letos. Vzápětí po jejím vybudování nařídil totiž moskevský generální gubernátor vypovědět Židy z metropole a zavřít jejich svatostánky. Situace se zlepšila až po revoluci roku 1905 a o rok později byla synagoga slavnostně otevřena. Během celého roku tuto skutečnost připomíná řada akcí, z nichž jedna z těch významnějších – oslava zrestaurování hlavního aronu ha-kodeš – se za přísných bezpečnostních opatření konala na počátku června. Lidé zaplnili celou budovu a promluvil k nim moskevský starosta Jurij Lužkov. Největší oslavy stoletého výročí se uskuteční v září a jsou na ně pozváni židovští představitelé z celého světa.

V ČELE NĚMECKÝCH ŽIDŮ JE ŽENA

Do vedení Ústřední rady německých Židů byla po smrti Paula Spiegela zvolena právnička Charlotte Knoblochová, která dosud pracovala v radě jako její místopředsdkyně. Její volbu podpořili všichni členové nejvyššího orgánu německých Židů. Knoblochová se narodila roku 1932, za války se skrývala u hospodyně jejich rodiny. Již dvacet jedna let vede mnichovskou židovskou obec (druhou největší v zemi) – v této funkci podporovala integraci tisíců židovských imigrantů z bývalého Sovětského svazu. Ohlasy na její zvolení jsou velmi kladné. „Je to dobré nejen pro židovskou komunitu, ale pro celé Německo,“ řekl například viceprezident Světového židovského kongresu Maran Stern.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Ghanský fotbalista s izraelskou vlajkou. Foto archiv.

NEŽÁDOUCÍ VÍNO

Švédská firma Systembolaget, která je vlastněna státem a má monopol na prodej alkoholických nápojů, označila izraelská vína z Golan a Jardenu nálepkami „vyrobena na syrských územích okupovaných Izraelem“. Podle mluvčího firmy se tak stalo poté, co si klienti stěžovali na předchozí nálepku „vyrobena v Izraeli“ a po konzultacích se švédským ministerstvem zahraničí. V uplynulých měsících narušilo švédsko-izraelské vztahy několik záležitostí: v dubnu Švédové opustili evropské vojenské cvičení, neboť se ho účastnil i Izrael, a v květnu pozvali místní politici ministra Hamásu Atefa Adwana, který dostal švédské vízum.

350 LET BRITSKÉ KOMUNITY

V půli června oslavovali angličtí Židé 350 let trvání své komunity. V nejstarší britské synagoze Bevis Marks Synagogue ve středu Londýna se shromáždili židovští, křesťanští a muslimští představitelé a osobnosti politického života, včetně britského premiéra Tonyho Blaira. „Jako nejstarší náboženská menšina v této zemi ukazujete, jak lze spojit identitu založenou na víře s hlubokou oddaností našemu národu,“ prohlásil Blair. Výročí se počítá od roku 1656, kdy Oliver Cromwell povolil,

aby se Židé, vypovězení ze země roku 1290 králem Eduardem I., směli vrátit. Dnes čítá britské židovské společenství asi 350 000 lidí.

ZÁPAS S GHANOU A IZRAELSKÁ VLAJKA

Většina diváků, kteří sledovali nešťastný zápas českého týmu s Ghanou na mistrovství světa ve fotbale, si všimla zvláštního úkazu: ghanský hráč vytáhl po vstřeleném gólu izraelskou vlajku (komentátoři se dohadují, že ji měl zřejmě schovanou v ponožce) a mával s ní. Proč? John Paintsil, člen národního mužstva Ghany, je současně členem týmu Hapoel Tel Aviv. Zatímco v Izraeli, který se na mistrovství světa nekvalifikoval, vyvolala tato událost vlnu sympatií pro ghanské fotbalisty, např. v Egyptě nazývali novináři Paintsila „agentem Mosadu“.

DREYFUSIÁDA PO STO LETECH

V půli července si Francie připomene sto let od rehabilitace kapitána Alfreda Dreyfuse, který byl roku 1894 nařčen ze špionáže, odsouzen k doživotnímu vězení a strávil pět let na Dábelových ostrovech, v naprosté izolaci od ostatních vězňů. Po revizi procesu byl propuštěn a plně rehabilitován. Dokumenty z Dreyfusova životního příběhu jsou zpřístupněny na výstavě, která se do prvního října koná v pařížském Muzeu židovského umění a historie.

ŽIDOVSTÍ FOTBALISTÉ V NĚMECKU

K fotbalovému nadšení během mistrovství světa se přidala i německá židovská muzea, která zachycují židovský přínos německé fotbalové historie. Dvě výstavy již probíhají – ve frankfurtském židovském muzeu a v muzeu ve Frankenu. Ta největší bude otevřena v září v berlínském Centru Judaicu a bude se jmenovat: „Střelci, bojovníci a legendy – Židé v německém fotbale“. Diváci se tu dozví například to, že k „otcům zakladatelů“ německého fotbalu patřil Walther Bensemann, který se naučil fotbal v mládí od britských studentů a později založil v rodné zemi několik fotbalových klubů, včetně předchůdců některých současných hvězdných oddílů. *am*

רוש חודש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: sefer@volny.cz Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Rozšiřuje a objednávkou vyřizuje: Mediaservis s.r.o. Abocentrum, Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, e-mail: abocentrum@mediaservis.cz; tel.: 541 233 232; reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-23, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 3. července 2006. **Cena 15 Kč.**